

Stabelbyus rex Myforum debens stipēdium militibus, duces eorum cōgregauit, monuitq; non amplius priuatis opus habere, sed ducibus. Itaq; stipēdium quod militibus debebat eis se recepit daturum, modo missos faciant milites: quod illis facientibus, ac procedente tempore stipendium petentibus respondit, neq; tibicinē sine choro, neq; ducē sine exercitu aliquid utilitatis adferre. Iussit igitur illos discedere. Huiuscemodi ergo Aristoteles exempla connumerat, quibus profecto nostrorum ingenia minime cedunt, si consideremus quæ principes quæstus gratia moliantur. Vt alia omittam, quæ Xistus, quæ Innocentius pontifices noua in urbe collegia cōmenti sunt, unde breuem utilitatem præposuerunt decori atq; libertati curiæ sempiternæ. Quid Laurētius Medices Florentiæ inuētis albīs quadrantibus quæ portorij penderentur. Quid Neapoli Ferdinādus rex in belli necessitate chartea moneta iussa rebus cōmutari. Deniq; tot impudentissime non solum populis, sed sacerdotibus quotidie imperatæ pecuniæ. Stobeus in Collectaneis sapiētum dicta de Oeconomia breuissima ponit. Solon dicebat domum honestam sibi uideri in qua res possessæ neq; possidentibus iniustæ, neq; custodientibus difficiles, neq; augentibus pœnitēdæ sint. Bias, in qua talis est dominus qualis extra per legem. Thales, in qua ita probe sint omnia disposita, ut plurimum in ea uacare domino liceat. Critobulus, in qua dominus plures habeat sui amantes, quàm timentes. Pittacus, in qua superfluorum nihil requirens, & necessariorum nihil indigens dominus. Chilo, Quæ maxime imperio similis sit ciuitatis. Musonius maxime uituperat in Oeconomia superfluos sumptus luxumq; ac uasa argentea, aurea triclinia, lectos eburneos, cedrinas mēlas: præterea plures quàm oporteat seruos & ancillas, epulas item sumptuosiores: quibus rebus non solum inepti efficiuntur, sed iniusti & auari, quum pro his comparare multas oporteat opes, ac uectigal magnum, quod nisi per iniustitiam dari non potest. Delicijs insuper longe tolerabiliorem morbum esse dicit, quod is corpus tantum corrumpat, illæ uero corpus animumq; inficiant. Antiphon ita rem Oeconomicam describit, ut uxorem uelit domui rebusque domesticis conseruandis præparandisque præesse: uirum autem foris in agro, in foro, in repub. Bernardus noster non inutilem & ipse de Oeconomia tractatum adidit, ubi pascendam copiose quidem familiam, citra tamen delicias iubet. Reliqua uero ac pulcherri- ma in hac disciplina qui cupiat uidere, eum ad Xenophontis Oeconomicum quem conuer- ti relegamus. Officia domestica apud ueteres fuerāt, Dispensator, Condu, Promus, Atrien- sis, Cocus, Dulciarius qui confectiones præparabat. Structor qui conuiuia, Chironomon qui obsonium in repositorijs secabat. Iuuenalis, Spectas & Chironomonta uolanti Cultel- lo. Prægustator qui libabat. Præterea Medicus, Iatralapta qui unguētis aut pharmacis præ- parandis præerat domino siue lauanti siue agrotanti, id nunc officium Aromatarij usurpāt. Cubicularius, à poculis, à memoria, ab epistolis, à libellis, à studijs, uestiarius, ianitor, Ana- gnostes, Dissignator. Is erat & publicus, & priuatus principum, qui nunc Cerimoniarum magister. In marmore Romæ. C. Verres Eros dissignator Cæsaris Augu. & in Plauto, Sur- ge dissignator. Loca enim & in ludis, & in funeribus, cuique constituebat. Horatius, Dissi- gnatorem decorat funeribus atris: quāquam omnes designatorem legunt, quod male omni- no putauerim. Designare nanque aliquid est mente disponere, ut Terentius de adolescente: Quid nunc non designauit is mali: seu etiam aliquid in adificando ordinare, ut Liuius: Lo- ca theatri designauit.

Stabelbyus
rexRecentiorum
exempla.Sapientum di-
cta de Oecon-
omia.

Musonius

Antiphon

Bernardus

Chironomō,
Prægustator
Iatralapta
Anagnostes
DissignatorHor. e.
Designare.R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM
VRBANORVM LIB. XXXVII.

IN LIBROS DIALECTICAE.



NENO Eleates primus hanc philosophiæ partem ad uerborum contentionem deduxit, ne dicam inquinauit, quum planè ex Epicuri sententiâ res naturæ dia- lectica non opus habeant, multoq; minus theologia, ut ait Hieronymus. Ambitionis commenta sunt omnia, ut scientia difficilior cognitu putaretur, satisq; constat ipsum quandoque Aristotelem gloriatum apud Alexandrum fuisse, Phylisicam ab se aditam neminem esse satis intellecturum. Neoterici uero multo am- bitiosius hanc inuolucris & ænigmatibus postea distorserunt, ut iam sphinge opus sit ad ar- tem Raimundi. Is enim uir Gallicus sublimi doctrina sub Ioanne **XXII**, alia quoque

Raimundus

BB 4 obscuriora

PHILOLOGIA

obscuriora reliquit, quæ in sanctuarijs Parisiorum adseruari ferunt. Sed & hæc contagio nos tamdudum afficit religiosos, & in eorum conciliabulis ac disputationibus is maxime prouehitur, qui cateris clamorior & adrogatior uidetur: tum maxime sapere, si portetosis nominibus è cæno commentariorum depròptis, quàm minime ab alijs intelligatur. Neq; ars uita peranda, quæ sicuti sobrie percepta ingeniũ acuerit, sic peruertere poterit, si multum hæc temporis, ac de uerbis magis quàm de rebus, deq; uictoria magis quàm de ueritate sollicitum teneat: quod uitium Cicero inquit maxime contra prudentiã esse. In hac igitur tẽporis breuitate utilia tantum, & quæ ad uitæ faciant frugem ediscenda. Quum itaq; dialectica omnis uerbis cõstet, hæc bifariam diducuntur, aut simplicia sunt, ut Plato: aut cõiuncta, ut Plato disputat. Simplicium rursus synonyma, homonyma, analoga, paronyma, finita, infinita, categorematica, syncategorematica. Synonyma sunt quum sub uno plura cõprehenduntur secundum eandem substantiæ rationem: ut animal, quo ferme modo genus de specie, species autẽ de singularibus dici potest. Aut homonyma, id est æquiuoca cum idem plura significat, ut latum hilarem & mortẽ. Analogi Latini proportionẽ dicunt, quam aliter mathematici usurpant, pro mensura uidelicet quadã in numeris: philosophi autẽ in uerborum congruentia cum duobus proportionẽ ad unum habent, ut caro piscium cõparatione terrestriũ animalium, & hominis simulacrum cõparatione ueri: potest tamẽ idem dici uniuoce, æquiuoce, & analoge: ut canis animal, & cœlestis, & pictus. Grammatici item aliter in casuum declinationumq; similitudine: ut canis, funis, panis. Paronyma, id est denominationes, ut à iustitia iustus. Finita ut homo, infinita ut nõ homo. Categorematica, ut equus, homo, animal, nam prædicatiua dicuntur ad eorũ differentiã quæ nihil significat aut ponit. Syncategorematica nomina quæ illis adduntur, grammatice distributiua, dialecticis signa appellata: ut omnis, nullus, aliquis. Tertia uerborum diductio, quam nostri dialectici primæ ac secundæ intẽtionis appellant, Aristot. in met. adnotata. Sub prima nomina re subsistentia, & ad physicum pertinetia cõtinetur, ut homo, animal, qualitas, quãtitas, & reliqua prædicamẽta. Sub secunda nomina nõ re subsistentia, sed ratione cõprehensa, ac nominum re subsistentium significatiua, quæ ad dialecticum pertinent, ut genus, species, differentiã, propositio, syllogismus, & reliqua huiuscemodii. Aristoteles itaq; quum ad syllogismum præsertim demonstratiuum qui neruus est logicæ properaret, necessariũ duxit hæc tanquam eius partes prius enarrare. Verba uidelicet & propositiones. Verborum duos ædidit tractatus. Primum, Quinq; uoces Categoricas. Alterum X. genera, siue categorias. Tertium his addidit de interpretatione tractatũ, ubi de ratione propositionũ omnium agit.

Quinq; uoces categoricæ. Quinq; igitur uoces categoricæ à nostris uniuersales & prædicabiles dictæ, quod in his uniuersæ cõprehendantur uoces: sunt genus, species, differentiã, proprium, & accidens. Genus apud grammatice sexum significat, apud oratorem sobolem, apud logicum quod plures continet species. Sub hoc substantiæ prædicamẽtum proprie continetur, ac rursus genus subalternum, species quidem uocata respectu supremi generis. Eadem quoq; ratio speciei, donec ultima specialissima dicatur. Species Aristoteles substantias fecit secundas, ac minime subsistentes. Plato autẽ & primas & subsistentes, quas ideas uocauit, quorum esset particeps indiuiduorum substantia. Differentia cõmunis, propria, & magis propria: hæc ultima diuidit genus, cõstituit speciem, perficit diffinitionem. Accidens & proprium inter accidentalia sunt & cõmunia, tam in uniuersalibus quàm singularibus, tãtum inter se differunt, quod omne proprium accidens est, non cõtra. Proprium enim est quod in angustiore cõsistit limite, ac tantum alicui rei uel speciei accidit, ut Socrati ironia, uel risibile homini. Propria aliqua dici possunt, quæ oriuntur ex principijs substantiãlibus, siue speciei, siue indiuiduorum, quauis sint accidentia ad differentiã illorũ quæ dicuntur accidentalia. In uniuersum uero quadrifariam dicitur proprium, quod inest soli, & nõ omni, ut homini esse medicum: quod inest omni, & nõ soli, ut esse lapidi: quod inest omni, & soli, sed nõ semper, ut homini esse cogitantem: quod inest omni & semper, hoc proprie proprium, ut esse risibilem. Ex quo non inepte illud distichon extat: Forma, figura, locus, stirps, nomẽ, patria, tẽpus, Cuilibet eueniunt hæc homini propria. Accidens duplex, aut tanq; extraneum est in subiecto, & de noue generibus ac primæ intẽtionis est: de quo dicit Aristot. in prædicamẽtis, quod uere est nulli accidit. Et accidens inter quinq; uoces quod secundæ intẽtionis fuerit, quum uidelicet extraneum aliquid nõ ut in subiecto proprie fuerit, ut homini accidit seruus, & Socrati uestimentum. X. uero Categoricæ, quæ à nostris prædicamenta dicuntur, non tamẽ prima, sed prima genera ut ait Simplicius, de re sunt, non de uocibus

notas aut nominis
mensa ac figurare log
quod uerba consider
quod aperte Aristot
substantiam intelligi
quum materia form
tunc igitur prima
uero substantiam de
na diuisionem, quã
peratio. Post hæc fac
a Socrate. Ex his plur
hæc indiuidua sub
tantur Socrates. Acc
uocem grammatice
species in subiecto nõ
sunt de subiecto & in
matica. Item color in

VVM
bum ta
pretati
tempor
cant: &
deinde. Nam homi
hæc. Præsens enim
tunc, uocaturq; in
rum el fallum enuic
promptica, consulta
tates differentes in
uocatio de aliquo
pote proloquit uoca
tu, aut maius & min
proplex uocat, teste
sultus. Imperfecta. P
plex, categorica, hyp
apud Capellam uero
nita, singularis, except
non autẽ necessario u
sex, & hi quidem de se
dos, quãdo uidelicet
cies sunt specialissime
bus tantum in hoc lo
trates quam ualer.
positiones etiam posit
Præterea comparant
siones, id est in sub
trariam, cõtradictoria
pugnãtia duarum pro
nate tantum uel fallit
næ sunt contraria, n
tem subiecti & præ
partes concurrunt, q
nũ ueræ, at simul fal
condicio est, ut sit pa

uocibus aut nominibus, quanquam contra uidetur: nam ad logicum pertinet de prædicationis uestigare: logicus quoque entia rationis, uerbaque tantum considerat. Instatur autem, quod uerba considerat non ut abstracta, sed rebus concreta, igitur ex accidente res ipsas: quod aperte Aristoteles monstrat in primo Physicorum, ubi uult quod quicumque urinae salubritatem intelligit, intelligat & urinam ut est obiectum salubritatis. In II. item Physicorum qui in materia formam considerat, habet etiam quadatenus materiam iudicare. Categoriarum igitur prima *οὐσία* est, quam Cicero & Quintilianus essentiam conuertunt, posteriores uero substantiam, de qua tantum scientia est. Reliqua accidentia. Quale, Quantum à posterioris diuisum, quàm magnum & quàm multum. Ad aliquid unde deducitur translatio & comparatio. Post hæc facere, pati, ubi, quando, habere: quod est quasi armatum & uestitum esse, & Situs. Ex his plurima in sequentibus perspiciemus. **QVÆ** uero his adduntur ab Aristotele indiuidua substantiarum primarum de nullo subiecto dicuntur, neque in subiecto sunt, ut Socrates. Accidentium uero indiuidua, de nullo item subiecto sed in subiecto sunt: ut quædam grammatica quoddam album. Substantiæ autem secundæ siue uniuersales siue species in subiecto non sunt: de subiecto autem dicuntur ut homo. Accidentia item uniuersalia de subiecto & in subiecto dicuntur: ut scientia in anima dicitur, & de subiecto ut grammatica. Item color in corpore & de subiecto, ut de albo.

IN PERI HERMENIAS.



QVÆ de propositionibus hic uelit differere, necesse prius fuit nomen & uerbum tanquam eius partes enarrare: quapropter *ἐρμηνεία* uocat, id est, interpretationem & enarrationem. Nomen igitur & uerbum uoces sunt: altera sine tempore, altera cum tempore significantes, quarum partes diuisæ nihil significant: & in altero rectum tantum, in altero præsens recipitur tempus, ut homo, & studet. Nam hominis, aut studebat, nec nomen, nec uerbum appellat, sed nominis & uerbi casus. Præsens enim solum tempus ait uel negat, quod fit ex oratione, id est ex nomine coniuncto, uocaturque *ἐπαγγελία*, apud nos uero enunciatio: quasi præsentis sit considerationis uerum uel falsum enūciare, in casu non item. Reliquæ uero orationes uariæ sunt, exhortatoriæ, protrepticæ, consultatiuæ: ad rhetoricen magis pertinent, hæc tantum ad logicam. Oratio igitur res differentes significat, eius uero partes diuisæ etiam aliquid. Adfirmatio est alicuius enunciatio de aliquo. Negatio alicuius enunciatio ab aliquo. Has insuper propositiones, Capella prologia uocat: quæ adhibitæ syllogismis maiores & minores dicuntur, aut præmissæ, aut maius & minus, adsumptum siue sumptiones siue interuallum. Græci & lemmata & prolepses uocant, teste Cic. Tertiam uero conclusionem, siue ut Capella elationem, siue ut Coniunctus, symperasma. Propositionum rursus genus & comparatio consideranda: genus multiplex, categorica, hypothetica. Categoricorum item aut qualis ut aiens & negans apud Cic. apud Capellam uero dedicatiua, & abdicatiua: aut quanta, ut uniuersalis, particularis, indefinita, singularis, exceptiua. Indefinita autem pro particulari accipitur, quod ea necessario sit: non autem necessario uniuersalis, ut homo, iustitia, uirtus. Aut secundum modos. Modi autem sex, & hi quidem de sensu composito seu diuiso. De inesse autem uocat Categoricam citra modos, quando uidelicet simpliciter inest prædicatum subiecto. Nam propositiones utraq; species sunt specialissimæ, ac sub specie subalterna, id est sub categorica comprehensæ, de quibus tantum in hoc loquitur tractatu. Hypotheticam Capella conditionalem uocat, ut Socrates quum ualet, ambulat. Fit etiam sub disunctione, ut, aut ualet aut ambulat. Inter propositiones etiam positiones, problemata, axiomata, postulata, instantiæ, de quibus alibi dixi. Præterea comparantur inter se, aut opponuntur, aut consequuntur, aut conuertuntur. Oppositiones, id est *ἀντικείμενα*, deinde quatuor attingit in tertio libri tractatu: contrariam, subcontrariam, contradictoriam, subalternam: hæc ultima non uere oppositio. Est enim oppositio repugnantiæ duarum propositionum in qualitate tantum, uel quantitate & qualitate simul: in ueritate tantum uel falsitate tantum, uel in utraque simul. Quod autem propositiones categoricæ sint contrariæ, requiritur ut altera uniuersalis aiens, altera uniuersalis negans sit eiusdem subiecti & prædicati: ut omnis homo currit, nullus homo currit. Et denique omnes illæ partes concurrunt, quæ narrantur in definitione elenchorum. Præterea nequeunt simul esse ueræ, at simul falsæ possunt. Subcontraria non ponitur Aristoteli, sed Boetio: cuius conditio est, ut sit particularis uel indefinita aiens: altera uero particularis uel indefinita negans

Oratio lo-
gica.

Enunciatio.

λήμματα.

προλήψεις.

Propositionis

genus & com-

paratio.

Oppositiones

IIII.

Oppositio

quid.

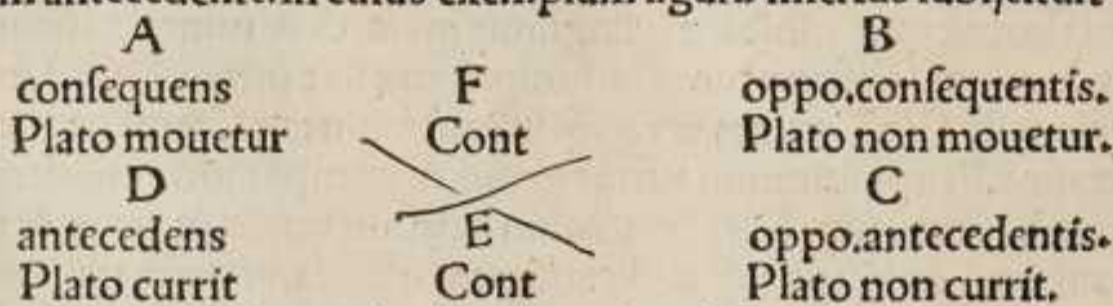
Contrariæ

Subcontrariæ

negans eiusdem subiecti & prædicati: ut aliquis homo currit, & aliquis homo non currit: & item homo currit, & homo non currit: potestq; utraq; uera esse, quum nec simul negari neq; affirmari possint. Contrariæ singulares aut uniuersales: singulares sunt quum duæ singulares propositiones diuersæ se opponunt, ut Socrates est doctus, Socrates non est doctus, quæ maior est omnibus oppositio. Alteram eorum oportet esse ueram, alteram falsam. Non autem sunt pugnantes si negatio postponitur: ut Socrates est doctus, Socrates est non doctus, quod terminus sit infinitus: nec dicitur negans sed aiens, possuntq; stare simul. Contradictoriæ uniuersales sunt illæ: omnis homo doctus, non omnis homo est doctus: quidam homo doctus, & nullus homo doctus, quæ nec simul ueræ, nec simul affirmari possunt. Post hæc quum quædam propositiones sint necessariae, quædam impossibiles, quædam uero contingentes, Necessaria dicitur quæ haud potest non esse, seu falsa esse non potest. Impossibilis quæ non potest esse, seu non potest esse uera, Contingens uero quæ potest esse & non esse, quæ, ut ait Aristoteles, est uere determinata. De contingenti autem aut necessario est aliud genus propositionis secundum modos. Libro secundo. De consecrarijs quæ ἀκολουθίαι, seu συμπλοκαὶ ἀκολουθίαι, & oppositionibus, quas ἀντιθέσεις appellat. Ac prius de consecrarijs quæ accidunt propositionibus de inesse ratione infinitorum, quæ ἀόριστα uocat. Nam dicitur propositio de subiecto finito aut infinito, siue propositio de prædicato finito uel infinito, in qua subiectum uel prædicatum est finitum aut infinitum: ut lilium est album, & non lilium est album. Exemplum secundi. Lilium est album, & lilium est non album. Negans igitur ad aientem prædicato uariato penes finitum & infinitum, & contra recte consequitur. Ut homo est iustus, homo non est non iustus: & homo non est iustus, homo est non iustus. Item non recte consequitur, Hic equus est pater & tuus, ergo est pater tuus: quod tuus possessionem equi significat, pater uero paternitatem. Similiter, quinque sunt tria & duo, ergo quinque sunt duo, & quinque sunt tria. Et Socrates est albus & musicus, ergo est albus musicus. Consecrarij catholicæ quatuor. Primum. Si ad aliquod antecedens sequatur aliquod consequens, & non contra, tunc ad oppositum consequentis sequitur oppositum antecedentis. Secundum. Si antecedens sequatur aliquod consequens, & non contra, non oportebit ad oppositum antecedentis consequi oppositum consequentis. Tertium. Oppositum antecedentis potest omnino stare cum opposito consequentis. Quartum. Oppositum consequentis stare nequit cum antecedente. In cuius exemplum figura inferius subiicitur.

Propositiones
necessariæ, im
possibiles, con
tingentes.

Consecrarij
rum catholi
ca quatuor.



DEINDE de oppositionibus, & æquipollentijs, ac consecrarijs propositionum modorum tractat: ubi dicit ad cognoscendum contradictionem in ijs quæ sunt eiusdem modi non satis est negare uerbum, sed modum. Aliter sequeretur quod cōtradictoriæ essent simul ueræ, quod fieri non potest. Ut contingens est Socratem ambulare, contradictorium est, Contingens non est Socratem ambulare. Præterea apud antiquos positas has modorū propositiones, se inuicem haud probe consequentes & æquipollentes, Aristoteles interpollat: primum Antitheses inter se pares, deinde oppositas ponendo hoc modo. Possibile est esse. Cōtingēs est esse. Non impossibile est esse. Non necesse est non esse. Sequuntur totidē cōplexus inter se item pares. Non possibile est non esse. Non contingens est non esse. Impossibile est non esse, Necesse est esse. Oppositæ his, inter se quoq; pares. Possibile est non esse, Cōtingens est non esse. Non impossibile est non esse, Non necesse est esse. In alio ordine secundis opponitur. Non possibile est esse. Non cōtingens est esse. Impossibile est esse. Necesse est non esse. Eadem rursus ratio de propositionibus de inesse. In his enim negatio præposita parem contradictorio facit, postposita contrario. Subalterna uero quum non satis respōdeant non est necesse ponere. Omnis homo miser. Nullus homo non miser. Non aliquis homo non miser. Item particularia. Aliquis homo miser: Nonnullus homo miser. Non omnis homo non miser. Opposita his. Nullus homo miser. Omnis homo non miser. Non aliquis homo miser. Particularia. Aliquis homo nō miser. Non omnis homo miser. Nonnullus homo non miser.

Antitheses
Opposita

Insuper

...possibile & co
...uocabulo
...Ex quo
...conuenit
...Sic igitur
...Philosophi
...modi est si
...impossibilis. D
...sunt prima fun
...entiam diuisionem. Q
...quædam energia d
...uoluntaria energia, sed
...energia diuisum. Possi
...quod potest esse
...quod possibile ante e
...in modis
...modis. Modi prop
...Platonem
...in hoc
...de nullo

RIA GE
te, cogni
aut diano
quod me
res omni
...quod sens
...motus quid
...uelo. Restat ut d
...colligat accepta, si
...sunt principia: ex h
...propositiones uo
...sensus poterit esse.
...falsas omnino erit, uo
...dico, omne superflans
...tudine, neque æquiuo
...uocum est, quod & m
...to similiter hæc eadem
...militar se habent, & sit e
...sticus: aut quandoque
...similiter. Ut aut notiti
...era, legitur in hoc
...Nam de demonstratio
...teribus, postea de inte
...dam cur Analytica di
...tionis ad partes, & co
...propositiones, cur n
...Ratio in parte terti
...gi inuenitur ex resolu
...modo resoluitur, cog
...ignorat nomen & u
...cras ambulat. Solu
...Prima autem Analyti
...cum sine forma propo

Infuper possibile & contingens conuertuntur: utrunque autem dupliciter dicitur. Primo la-
 to comuni uocabulo tam ad illud quod est necessarium, quam non necessarium, modo non
 impossibile sit. Ex quo hæc consequitur. Neesse est, ergo possibile est, siue contingens est,
 non tamen conuertitur. Secundo capitur utrunq; pro eo quod non est necessarium, nec esse
 nequeat. Sic igitur diuiditur in tris modos, frequens, rarum, & ad utrunq;. Deinde quaritur,
 an Plato potest philosophari, sit modi, an de inesse. Ad hoc, si uerbum potest resoluitur in
 possibile, modi est: si minus, de inesse. Sequitur ordo modorum, necessarij, possibilis, contin-
 gentis, impossibilis. Dicit itaque necessarium esse primum, quoniam sempiterna & ea quæ
 semper sunt prima sunt: sed necessarium est semper, ergo prius. Ex quo infert huiuscemodi
 entium diuisionem. Quædam energia sunt semper, ut primæ substantiæ Deus & intelligen-
 tia: quædam energia & potentia: in quibus energia non prior est, sed tempore posterior. Alia
 nusquam energia, sed solum potentia: ut continuum in infinitum diuidi, sed nunquam erit
 energia diuisum. Possibile item æquiuoce dicitur. Nam aliquid est possibile quod iam ener-
 gia est: ut possibile est aliquem ambulare quando ambulat: aliud possibile distans ab ener-
 gia, uel possibile ante energiam, ut quædo potest ambulare, sed non ambulat. Hoc ultimo mo-
 do dictum in mobilibus & generabilibus: sed primo modo tam in mobilibus, quam in im-
 mobilibus. Modi proprie accepti sunt quatuor tantum: hi se in tempus quoduis extendunt,
 ut possibile Platonem disputare: sic necessarium, contingens, & impossibile. Non item ue-
 rum & falsum. In hoc libro illa dignitas maxima notatur. De quolibet est adfirmatio uel ne-
 gatio uera, & de nullo ambo simul.

IN PRIMA ANALYTICA.



RIA GENERA syllogismorum ex totidem proueniunt causis: ex cognosce-
 te, cognitione, & cognito. Ex primo hoc modo. Cognoscens enim aut mens est,
 aut dianæa, aut opinio, aut phantasia, sed neque mens, neque sensus syllogizat:
 quod mens præstat syllogismo, & ut Plotinus ait primis simpliciter incurribus
 res omnis percipit, uel citra principia, minimeque fallitur. Phantasia item non
 syllogizat, quod sensuum sit conseruatricæ, & propior sit statui quàm motui. Nam & syllo-
 gismus motus quidam est, & ex alio in aliud discursus. Sed neque opinio, quod ea sit dianæa
 conclusio. Restat ut dianæa sit: hæc ex propositis aliquibus nobis notis & concessis oportet
 ut colligat accepta, siue à mente, siue ab opinione, siue à phantasia. Si ex mente, tunc uera
 fuerint principia: ex his quas *ἐννοίας*, id est notiones communes, seu dignitates, seu maxi-
 mas propositiones uocant, uerus erit syllogismus ac demonstratiuus. Si ex opinione, uerus
 ac falsus poterit esse, ex quo dialecticus in hominum disputatione fuerit. Si ex phantasia,
 falsus omnino erit, uocatus sophisticus, quod phantasiæ semper falsum subest. Nam quum
 dico, omne superstans eo quod superstat maius, phantasia imaginatur ex corporis magni-
 tudine, neque æquiuoca distinguit sicuti mens, ubi consistit deceptio. Nam superstans æqui-
 uocum est, quod & magnitudine & tumore aut eminentia superstans dici potest. Ex cogni-
 to similiter hæc eadem tria inueniuntur. Nam res de quibus est syllogismus, uel semper si-
 militer se habent, & fit circa ea demonstratiuus: uel nunquam similiter se habent & fit sophi-
 sticus: aut quandoque sic habent & quandoque non, & fit dialecticus. Ex cognitione item
 similiter. Ut aut notitia minime fallitur, aut semper falsa, aut quandoque falsa, quandoque
 uera. Igitur in hoc Priorum libro nullus horum tractatur, sed de simplici & uniuersali.
 Nam de demonstratiuo tractaturus oportuit ut de simplicibus uocibus, deinde decem ge-
 neribus, postea de interpretatione, postremo de simplici syllogismo diceret. Nunc dicen-
 dum cur Analytica dicantur. Deinde cur priora. Est enim Analysis resolutio composi-
 tionis ad partes, & compositi ad simplicia elementa: quum autem hic res componantur
 & propositiones, cur non potius synthetica, id est compositiua quàm resolutiua dicantur?
 Ratio in parte tertij huius libri tractatus, qui de resolutione narrat, adfertur, quoniam ma-
 gis inuenitur ex resolutione syllogismus habens propriam figuram. Cognito enim quo-
 modo resoluitur, cognoscitur quomodo componitur, non item contra. Nam idiota non
 ignorat nominum & uerborum compositionem in ordinem finire ac dicere, uidelicet So-
 crates ambulat. Soluere autem non idem scit, dicendo quod est nomen, quod uerbum.
 Prima autem Analytica dicuntur, quod de simplici tractans syllogismo uidetur ad mate-
 riam sine forma propositionem habere. Et quoniam prius est genus quàm species propria.
 Simplex

De contingen-
te & possibili

De necessario

Entiū diuiso.

De possibili

Modi tantum

IIII.

Maxima

Syllogismi ex
cognoscente.

Ex cognito

Ex cognitioe

Cur Analyti-
ca dicuntur.Cur priora
dicuntur.

Simplex autem & uniuersalis syllogismus, genus est tam demonstratiui quàm reliquorum syllogismorum speciebus. Ex quo congruum uidebatur primo hæc quasi de genere priora: secundo de demonstratiuo quasi de specie posteriora uocare. Aiunt præterea XL. resolutionum libros in antiquis bibliothecis promiscue fuisse inuentos, & hos quatuor tantum Aristotelis ex genere dicendi & stili nalo iudicatos. In primo nanque libro docet de forma syllogismorum, in secundo de materia. Formam enim dicimus syllogismorum cõclusionem, materiam uero propositiones. Sicut enim conclusio cuius gratia est, dicitur forma: sic & propositiones causa conclusionis. Primus item diuiditur in partes tris. In prima de generatione syllogismi: in secunda de inuentione propositionum: in tertia de resolutione syllogismorum. Primo definit: quot propositionum species: quid sit terminus: quid sit syllogismus, dici de omni, de nullo, prima normalia syllogismorum: quoniam per illa duo probari rite possunt syllogismi primæ figuræ, ad eam que reliquas figuras duas reduci. Hæc ex Philopono. DE CONVERSIONIBVS deinde differit, quas ἀντιστροφὰς uocat. Est enim conuersio cõsuetarium quoddam ab argumento distinctum, inter duas propositiones categoricas consistens. Fit enim trifariam, simpliciter, ex accidente, & per contrapositionem. Simplex conuersio est mutatio prædicati in subiectum, & contra, manente eadem qualitate & quantitate, ut uniuersale abdicatiuum. Si enim omnis uoluptas bonum non est, omne bonum non est uoluptas. Vniuersale autem abdicatiuum non necessario sequitur cõuersio: non enim si omnis uoluptas est malum, omne malum est uoluptas, nisi forte addatur differentia seu proprium aliquid: ut omnis uoluptas est malum iucundum, omne malum iucundum est uoluptas. Omnis homo est animal rationale, omne animal rationale est homo. At in particulari probe conuertitur: ut si omnis uoluptas est malum, aliquod malum est uoluptas. Eadem quoque ratio de uniuersali abdicatiua in particularem abdicatiuam. Quibus fermè duobus modis mutata quantitate, ex accidente fit conuersio. Rursus igitur particularis abdicatiua habet necessariam conuersionem: ut si quædam uoluptas est malum, quoddam malum est uoluptas. Particularis uero abdicatiua non habet necessariam conuersionem: non enim si quoddam animal non est risibile, quoddam risibile non est animal. Vniuersalis autem abdicatiua, & particularis abdicatiua, necessario ac simpliciter conuertuntur: ut nulla uoluptas est bonum, aliquod bonum non est uoluptas. Vniuersalis abdicatiua & particularis abdicatiua non necessario conuertuntur, nisi per particulas indefinitas: ut si omnis uoluptas est malum, aliquod non malum non est uoluptas. Qua conuersione utitur Cicero in Rhetoricis. Particularis abdicatiua similiter, ut si quoddam animal non est risibile, quoddam non risibile non est animal. In his igitur ultimis duobus cõuersionem nostri dialectici appellant per contrapositionem, de qua Aristoteles mentionem non fecit: quia quum agat de conuersione tantquam causa & origine perficiendi syllogismi, ac ad integritatem absolutam reducendi, non necessarium duxit nouas, aut indefinitas sumere particulas. Adfertur etiam methodias ferè idem per quem propositiones de contingente & necessario inesse conuertantur. De possibili non ponitur, quod contingens sequatur, & impossibile necessarium. DE INCEPS de syllogismi creandi ratione, qui ex duabus propositionibus & tribus terminis continetur, maiori, minoriq; extremo, ac medio: figuris insuper tribus, & modis XIII. qui sub his uerbis Græcis apud Aristotelem continetur, γράμματα ἔγραφε γραφίδι τεχνικὸς. ἔγραφε κάπχε μέτριοι ἀχολομ. ἄπασι σεναρὸς ἰσάνιε ἀσνίδι ὀμαλὸς φέρις. Quando igitur in prima figura tres termini sic se habent, ut postremus, id est minor, extremitas sit in toto medio, id est illi subiiciatur uniuersaliter & abdicatiue: & medium sit in toto primo sic uel non sic, id est abdicatiue, uel abdicatiue maiori extremitati subiiciatur: erit illatio perfecta. Medium igitur ideo dictum, quod alterum extremorum, uidelicet minus sit in eo, & ipsum in altero hoc est maiore consistat. Hæc in prima per has literas adnotauit philosophus A.B.C. Per A maius intelligit extremum, per B medium, per C minus: uerbi gratia, in primo modo si A de omni B, & B de omni C prædicatur, necesse fuerit A de omni C prædicari. In secundo modo, si A de nullo B, & B de omni C prædicatur, necesse fuerit A de nullo C prædicari. In tertio, si A in sit omni B, & B alicui C, necesse est A alicui C inesse. In quarto si A nulli B in sit, & B alicui C, tunc necesse est A alicui C non inesse. Secunda figura totidem literis conscribitur, M.N.X. per M medium, per N maius extremum, per X minus adnotatur. Medium autem hic extremorum extremum est, ac ordine primum, eo quod de utrisque prædicatur extremis: maius autem

XL. Analyt.
ticorum libri
reperi.
De diuisione
operis.

Conuersio

De ordine syllogismorum.

Primæ figuræ descriptio.

De medio & extremis.

Secunda figura.

autem extremum in medio situm, quia de minori & ipsum prædicatur: uerbi gratia. Si M de nullo N prædicatur, de X autem omne, ergo N de nullo quidem X prædicatur. Conuersa enim maiore simpliciter, habebitur secundus modus primæ. In secundo modo si M prædicatur de omni N, & de nullo X, necesse est N de nullo X prædicari. Nam minore cõuersa simpliciter, & præmissis transpositis, erit syllogismus in secundo primæ. Tertia figura tribus item literis notatur, P. R. S. Per P maius extremum, per R minus, per S medium. Medium enim hic item extremum, ac ultimū in ordine: extrema uero præcedunt, quia de medio prædicatur, ut in Darapti. Omne S est P, omne S est R, ergo quoddam R est P: quod probatur cõuertendo minorem per accidens, ex quo fit syllogismus in tertio primæ: deinde per impossibile capiendo oppositū illationis pro maiore, & minorem pro minore ad inferendum oppositū contrarium in Celarent. Secundo modo in Felapton. Nullum S est P, omne S est R, ergo quoddam R non est P. Probatur autem reducendo ad Ferio minore cõuersa per accidens: deinde reducendo per impossibile ad Barbara, capiendo oppositum contradictorium illationis cum minore ad inferendum contrariū maioris. Tertio modo in Bocardo, quoddam S non est P, omne S est R, ergo quoddam R non est P. Quod probat Aristoteles bifariam, primo reducendo per impossibile: quia ex opposito cõtradictorio illationis cum minore, infert oppositum cõtradictorium maioris in Barbara. Deinde per expositionem sumendo aliquod particulare sub SN, hoc modo: hoc SN, non est P, hoc SN est R, ergo quoddam R non est P. Cõmunia uero figuris omnibus, unam propositionem dedicatiuam ipsarum quilibet habere, & unam uniuersalē necessario. In nulla figura constare syllogismum uel ex duabus abdicatiuis, uel ex duabus particularibus præmissis. Propria uero ipsorum sunt: primæ quidē figuræ minorem propositionē habere semper dedicatiuā, siue uniuersalis siue particularis ea fuerit: & maiorem uniuersalem semper dedicatiuā siue abdicatiuam, illationem uero indifferētem. Præterea in prima figura mediū subiectum quidē maioris erit, & prædicatū minoris: ut uoluptas uitiū, luxuria uoluptas, luxuria uitiū. In hac enim quādoq; maior propositio minori postponitur: cognoscitur autem quod ipsius prædicatū in dilatione repetitur: ut homo animal rationale, animal rationale est mortale, homo est mortale: mortale namq; repetitur. In secunda prædicatum ponitur utriusq; extremi: ut homo animal, lapis non animal, homo non lapis. In tertia utriusq; subiectum: ut homo animal, homo rationale, animal rationale est. Quapropter uersus qui subijci solet, per notas satis usum memoriæ suppeditat. Sub præ prima: secunda bis est præ: tertia bis sub. Præter autem hos, alij traduntur modi indirecte inferendi. Ex maiore enim dedicatiua quantacumq; sit, & minore uniuersali abdicatiua, syllogismus in quacumq; figura cõstat ad indirecte inferendum minorem extremitatē de maiore. Quapropter duos modos omni figuræ cõmunes ponit Aristoteles, uidelicet Fapesmo & Frisesomorū, de quibus exempla adducit, eosq; per simplicē conuersionem cõmutationemq; præmissarum adsumptionum perficit. Sed omnium facile perfectissima prima figura, unde & demonstrationes & problemata sumuntur, & ad quam cetera reducuntur per cõuersionem, aut per impossibile. Nam uniuersales secundæ figuræ ad modos primæ per cõuersionem abdicatiuæ uniuersalis rediguntur: particulares uero secundæ per impossibile. Eadem ratione & modi particulares primæ ad uniuersales secundæ: nam Aristoteles Darij ad Camestres reducendo capit cõtradictorium illationis pro maiore, ac minoris cõtradictorium infert. Ferio autem ad Casare, cõtradictorium illationis pro maiore, & maiorem pro minore capiēdo, ac minoris cõtradictorium inferendo. Item syllogismi uniuersales tertiæ reducuntur continuo per impossibile ad modos uniuersales primæ: & modi particulares in quibus altera præmissarum est particularis, rediguntur item continuo ad modos particulares primæ per conuersionem, & modi particulares primæ ad uniuersales eiusdem figuræ.

M E D I I

deinceps reperiēdi artē ostendit, in qua primum antecedētia consequētia & extranea prædicati & subiecti illationis inspicere oportebit: extranea namq; abdicatiua sunt, reliqua uero duo dedicatiua, ac quanto uniuersaliora & ueriora, tanto efficaciora. Igitur in Barbara medium consequens subiecto illationis, ac antecedens eiusdē prædicato esse oportet. In Darapti medium antecedens tam subiecto quàm prædicato illationis fuerit. In uniuersali autem abdicatiua secundū modi primæ, uel primo secundæ medium consequens subiecto erit, & extraneum prædicato. In uniuersali abdicatiua secundū modi secundæ, medium cõsequens prædicato, & extraneum subiecto. In particulari abdicatiua secundū modi tertiæ, medium antecedens subiecto aut extraneum

Tertia figura

Communia
& propria
figurarum.

Reductio syllogismorum.

De inueniēdo
medio.

C C prædicato.

prædicato. Has itaq; quinque coniugationes Aristoteles per notas hoc modo demonstrat. Sit A prædicatū illationis, B uero consequens illi, C antecedens, D extraneū prædicato, E autem illationis subiectum, F illi consequens, G antecedens, & H subiecto extraneum. His igitur positis si quis primā probare uelit illationē, ut omne E sit A, pro medio sumat EF, sic in primo primæ arguēdo. Omne EF est A, omne C est EF, ergo omne C est A. In secunda autem cōiugatione, si quis inferat quoddam E esse A, pro medio sumat CG, in primo tertiæ arguēdo. Omne CG est A, omne CG est E, ergo quoddā E est A. Tertio si quis inferat nullū E esse A, pro medio sumat DF, in secūdo primæ arguēdo. Nullū DF est A, omne E est DF, ergo nullū E est A. Quarto si inferat nullū E est A, pro medio B H sumat, sic in primo secundæ arguēdo. Omne A est B H, nullū E est B H, ergo nullum E est A. Postremo in secūdo tertiæ, si quis particularē abdicatiuam probādo inferat quoddā B non esse A, pro medio sumat D G arguendo. Nullum D G est A, omne D G est B, ergo quoddā B non est A. Tris ad hæc inutiles ponit item cōiugationes. Primam quando tam subiecto quàm prædicato illationis medium cōsequens fuerit, quia syllogismus aut ex omnibus abdicatiuis in secunda figura argueretur, aut omnibus abdicatiuis. Secundam quando mediū prædicato fuerit antecedens, & extraneū subiecto: quia argueretur ex minore abdicatiua in prima figura. Tertiā quādo medium utriq; fuerit extraneū, quia ex omnibus abdicatiuis argueretur. Post hæc octo ponit canones quibus ex obliquis syllogizare possimus, ut contrariorum est eadem disciplina. Deinde monstrat quomodo omnia cōsectaria non syllogistica, & reduplicatiua ad syllogismum reducātur: nam nō omne quod necessario cōcludit, syllogismus erit. Est enim cōsectarium argumētatio, cuius antecēdes est loco adsumptorū, cōsequens loco cōclusionis. Debetur igitur id in duas diducere partes, & deinde cōclusionem inferre. Verbi gratia. Si homo est, animal est. Et si animal est, substantia est. Ergo homo est substantia. Resoluere item terminos infinitos, ubi ostēdit quod abdicatiua de prædicato finito, non æquiparatur abdicatiuæ de prædicato infinito: ut non est bonū, & est nō bonum. Verbum enim infinitū ut dicitur primo Peri hermenias nihil ponit. Igitur abdicatiua de prædicato infinito, abdicatiuā de prædicato finito recte cōsequitur. Nam bene sequitur, est nō albū, ergo nō est albū. Sed non cōtra. Abdicatiua de prædicato finito, abdicatiuā de prædicato infinito nō ualet cōsequi: nō enim sequitur, hoc non est lignū albū, ergo hoc est lignum nō album. Abdicatiua de prædicato finito, abdicatiuā de prædicato infinito recte cōsequitur: ut hoc est albū, ergo hoc non est non albū. Abdicatiua de prædicato infinito, abdicatiuā de prædicato finito nō cōsequitur. Nō enim recte dicitur, nō est lignū nō albū, ergo est lignū albū. Ex his duo catholica. Abdicatiua de prædicato finito, & abdicatiua de prædicato infinito: ut est albū & est non albū, nequeūt simul esse. Alterū, abdicatiua de prædicato finito, & abdicatiua de prædicato infinito nō se inuicē cōsequuntur, tamē possunt simul esse. Quia quod nō est lignū albū, non est etiā lignum nō album.

Cōiugationes inutiles.

De cōsectarijs

De infinitis

Catholica ij.



De potestati- bus syllogismi simplicis.

Ex falsis uera inferre.

Syllogismus reciprocus.

POST hæc de potestatibus siue proprietatibus syllogismi simplicis, quid ualet ex forma ad uerum seu fallum ostendēdum. Sunt enim sex, in hoc uersu per notas conscriptæ: Plus, falso, circum, cōuertitur, impos, & oppos. Prima enim est potestas: eūdē syllogismū plura inferre posse symperasmata: quod contingit primo per illationis conuersionem, quādo uidelicet ex duabus præmissis alterā concludit, aut quādo colligit sub uno distributo plura sub eo cōtenta. Secunda potestas, quādo ex falsis uera cōcludit. In quo catholicum illud est, Quod si conclusio sit falsa necesse est ambas uel alteram præmissarum esse falsam. Secundo si conclusio sit uera, non necesse est utranq; uel alteram præmissarum esse ueram. Tertio quod uerum ex falsis non inferitur propter quid sed quoniam. Deinde quod in omnibus figuris ac modis potest ex falsis uere concludi. Verbi gratia. Animal in omni ligno, lignum in omni homine, animal in omni homine. Et rursus ex una falsa. Inanimū in omni ligno, lignum in omni lapide, inanimū in omni lapide. Et item: album in omni animali, animal in omni niue, album in omni niue. Similiter in secunda figura, & in tertiā: ut animal in omni lapide, animal in nullo homine, lapis in nullo homine. Item, inanimū in omni lapide, inanimū in omni ligno, lapis in omni ligno. Tertia potestas quando syllogismus est Reciprocus ab oratoribus uocatus, à

tus, nostris autē
do alterum inferre
illis, omne risibile
v. 111. Physicorum
indeinde reuocari
Fit aut in prima fig
particulare cōclud
tionis cum altero a
sue cōtradictorium
alieu a inest c. Qui
uersuo. Cōueniunt
gimus hic est cōue
tionis. Differunt a
siam aliquā popo
ni aliquā syllogisti
gnitatem, sed ad im
impossibile semp
ta. Quarto ad impo
excōtradictorio qu
uolendum ueri
nulli abdicatiua
dima particulari
tuz oppositis, in q
cōtra potestate
de peccans cōtra sy
negit: nam propo
à causa ut causa,
hæc cadere falsū
sua impossibili. I
as, quo aliquis sim
re opinionēs cōtran
de tria de eligendo p
frantia, inductione. e
riachabet q; hoc cath
fertur semper uniuers
batur q; cōtrariorū e
tdrum eadem est disci
eadem est disciplina
catium sic. Cuiuslib
morbum inducens si
car nō sicut in secun
opposita cōcludit. In
tutum singularib;
cōmodum, sed Theb
gnare, ergo uicinos ac
dionem totum ex fin
minore extremitate, p
homo equus mulus, &
te quod est homo equ
sine animal nō caren
perse nota est, & mi
et docilis, uirtus est c
but, quod prodigium
quam ad syllogismum

tus, à nostris autē dialecticis Circularis. Fit em̄ ex altero adsumpto cum cōclusionē cōuer-
 sio, alterum inferendo adsumptum: uidelicet omne risibile est homo, omnis homo est risi-
 bilis, omne risibile est homo, Utiles est quandoq; demonstratōni, utitur eo Aristoteles in
 VIII. Physicorum, ubi per æternitatem motus monstrat primum motorem esse immobi-
 lem: deinde reuertendo per immobilitatem demonstrat primum motorem esse æternum.
 Fit autē in prima figura in modis dedicatiuis. In tertia uero in modis abdicatiuis. Semperq;
 particulare cōcluditur. Quarta potestas syllogismus cōuersiuus: est em̄ ex oppositione illa
 tionis cum altero adsumptorum inferre oppositum alterius adsumpti, capiēdo cōtrarium
 siue cōtradiçtorium illationis. Ut omni a inest c. & nulli a inest c. uel omni a inest c. & non
 alicui a inest c. Quinta potestas ad impossibile, qui ab Aristotele cōparatur syllogismo con-
 uersiuo. Cōueniunt tripliciter, primo q; sunt ex eisdem terminis & figura. Deinde q; syllo-
 gismus hic est cōuersiuus & ad impossibile. Tertio q; procedit ex opposito alicuius propo-
 sitionis. Differunt autem, q; ad impossibile nō supponit aliquā illationem syllogisticam, sed
 solum aliquā propositionem abdicatiuam à respondente. Cōuersiuus uero semper suppo-
 nit aliquā syllogisticā illationem. Deinde cōuersiuus ualet ad ostendendā cōsequentis cō-
 gruitatem, sed ad impossibile ualet ad ostendendā alicuius propositionis ueritatem. Tertio
 ad impossibile semper procedit ex altera falsa, sed cōuersiuus potest ex utraq; uera procede-
 re. Quarto ad impossibile procedit tantum ex opposito cōtradiçtorio, cōuersiuus autē tam
 ex cōtradiçtorio quā cōtrario. Sexta potestas ex oppositis. Oppositorum autem quædā
 sunt secundum ueritatem, quædā secundum locum. Sunt autem secundum locum ex abdi-
 catiua & dedicatiua dandi subiecti & prædicati. Et sunt quadrupliciter, ex quibus tantū de-
 dicatiua particularis & abdicatiua particularis nō sunt secundū ueritatē. In priā figura nō
 fit ex oppositis, in q̄ loco Arist. septē catholica narrat. Post hæc de tribus peccantib; q̄ acci-
 dūt cōtra potestatē syllogismorū. Primū petitio principij circa syllogismū recipiū. Dein-
 de peccans cōtra syllogismū per impossibile, qd' est nō propter hoc accidere falsum qd' in-
 telligit: nam propter hypothesim datam accidit falsum, id est, sequit' falsa cōclusio, differt q;
 à nō causa ut causa, cōuenitq; aliqua ex parte. Duo sunt om̄ino modi qb; fiunt nō propter
 hoc accidere falsum: prior manifest' qm̄ hypothesis cōuenit in aliq̄ termino cū cōclusionē
 illata impossibili. Posterior peccans cōtra opposita est, uocaturq; fallacia cōtrarię deceptio
 nis, quo aliquis simul opinatur cōtraria: ubi Arist. cōcludit q; nō possumus de eodem habe-
 re opiniones cōtrarias, facileq; probatur, qm̄ nō possunt cōtraria eidem simul inesse. Dein-
 de tria de eligendo præcepta tradit, quæ sunt in lib. Topicorum repetita. Postremo de in-
 stantia, inductione, exemplo, enthymemate: Est em̄ instantia propositio propositioni cōtra-
 riā: habetq; hæc catholica, ut possit esse uniuersalis & particularis. Sed propositio cōtra quā
 fertur semper uniuersalis. Præterea fit in duabus tm̄ figuris prima & tertia: uerbi gratia, pro-
 batur q; cōtrariorū eadem est disciplina. Cōtra instatur in prima figura. Nullorum opposi-
 torum eadem est disciplina, sed omnia cōtraria sunt opposita, ergo nullorum cōtrariorum
 eadem est disciplina. In tertia figura contra uniuersalem abdicatiuā per particularem dedi-
 catiuā sic. Cuiuslibet sanantis & morbum inducentis est eadem disciplina, sed sanans &
 morbum inducens sunt cōtraria, ergo aliquorum cōtrariorum eadem est disciplina. Ratio
 cur nō fiant in secunda, q; in ea semper inferatur abdicatiue, at instantia fit in illa ubi possit
 opposita cōcludi. Inductio procedit ex omnibus singularibus. Exemplum uero ex aliquib;
 tantum singularib;: Quod sic deduci potest. Thebanos aduersus Athenienses pugnare in-
 cōmodum, sed Thebanos pugnare aduersus Athenienses est uicinos aduersus uicinos pu-
 gnare, ergo uicinos aduersus uicinos pugnare incōmodum. In syllogismo autem per indu-
 ctionem totum ex singularibus cōgestum pro medio capi debet. Et subiectū passionis pro
 minore extremitate, passio uero pro maiore, ut sic arguendo in tertia figura. Omne qd' est
 homo equus mulus, & reliquum in animalium genere nō carens morbis afflicatur: sed om-
 ne quod est homo equus mulus & reliquum in animalium genere non caret morbis, ergo
 omne animal nō carens morbis afflicatur. Deductio est syllogismus, cuius assumptio maior
 per se nota est, & minor dubia, sed æque ac magis credibilis cōclusionē: ut om̄is disciplina
 est docilis, uirtus est disciplina, ergo uirtus est docilis. Enthymema signum pro medio ha-
 bet, quod prodigium uocant, & insolutum, quum altera retinetur in mente: Solutum uero
 quum ad syllogismum reducitur perfectum: ut mulier quæ lac habet peperit, hæc mulier

Syllogismus
 conuersiuus
 Syllogismus
 ad impossibile

Potestas ex
 opposito

Tria contra
 potestatē syl-
 logismorum

De eodē due
 contrariæ opi-
 niones nō pos-
 sunt haberi
 De instantia

De inductiōe
 De exemplo

Deductio

Enthymema

& reliqua. Quapropter ad signa deprehendenda de physiognomia loquitur, ut habēs summa corporis crassiora magno est animo, leo habet & reliqua. Ad hæc Albertus inquit, latè habere frontem signum esse liberalitatis.

In posteriora Analytica.

Demonstratio
quid ab alijs
syllogismis
differt



Demonstratio
nis descriptio
Duplicita prin
cipia

Tria in de
monstratione
supponuntur

Propter quid
est. Quod est

Medicina ad
geometr.

Reciproca
demonstratio

VOMODO fiat demonstratio & ex quibus, & quid ab alijs differat, ostendit in hoc primo lib. Nam in alijs syllogismis mediū causa cōclusionis est, nō autē rei. In demonstratione autē mediū illationis & rei. Omnis igitur doctrina ex præexistenti cognitione fit, qd' probat per inductionē ex diuersis disciplinis per quas acquiritur scientia. Primū quidem ex mathematicis, quæ per dignitates monstrant per se notas. Deinde ex dialecticis quæ fiunt per syllogismū ex præcognitione uniuersalis, ipsa quoq; uniuersalia in infinitū nō procedūt, alioquin scientia nō esset. Insuper è sensu & singularib⁹ deprehenduntur, ut de ignis caliditate factio periculo colligimus uniuersalē causam & propositionem, qd' ignis sit calidus. Tertio præexistentem cognitionem ex rhetorica ostendit, quæ per inductionem & exempla procedit. Dicitur igitur ex primis ueris necessarijs immediatis & notis causis cōclusionis demonstrationē esse, in qua definitione pluribus insistit uerbis. Ponit namq; ex necessarijs ex quibus fit quandoq; uera cōclusio, sicuti diximus superi⁹ in syllogismo simplici, sed dicit nō propter quid. Ex immediatis, id est, proprijs, qm̄ unaqueq; scientia habet propria & cōmunia principia. Cōmunia, ut si ab æqualibus æqualia demas, quæ restant æqualia sunt, hoc est, cōmune arithmetice & geometriæ. Propria sunt de quibus supponitur qd' sint, & de quibus in unaquaq; scientia monstrant proprietates, ut unitates in Arithmetica & notæ & lineæ in geometria. Supponitur etiā quo ad proprietates quid significat par & impar & triangulus. Quapropter tria sunt quæ dicit Aristoteles nō oportere demonstrari, sed tantū supponi, uidelicet, subiectum, quid est, & qd' est. Proprietas enim rei seu diffinitio dicitur quid est, & dignitas qd' est. Nam per hæc tria iam supposita fiunt demonstrationes. Deinde dicit ex primis quod priora sunt alijs alia: ut naturæ priora uniuersalia, sicut homo, nobis uero particularia, ut Socrates. Itē causa causato prior præter quædā quæ simul sunt, ut sol & splendor eius, simul em̄ prænosciē sol & causa splendoris. Igitur demonstrationē è primis causis nō nobis, sed naturæ fieri iubet: uerbi gratia, luna deficit qm̄ opponitur umbræ terræ, causa oppositio est, eclipis uero causatū, & uocatur syllogism⁹ propter quid, qui secundū demonstrationē & causam, naturæ prima causa est. At cōtra cū dicimus, luna opponitur terræ, qm̄ deficit, causatū & nobis prius notū loco causæ ponimus, qd' minime demonstrat, uocatur q; syllogismus: Quod est: & rursus planetæ non coruscant, qm̄ prope sunt, propter quid demonstrat. At contra planetæ prope sunt qm̄ coruscant dicitur syllogismus qd' est, ac minime demonstrat. Sed ut hæc ratio latius pateat, scire per qd' aut propter quid multipliciter differt. Primo quidem in eadē scientia dupliciter: uno modo si per causas propinquas propositiones fiant, syllogismus propter quid est. Si autē mediū aliquod interuenire queat, qd' erit: uerbi gratia. Nō respirat lapis, qm̄ nō animal, syllogismus qd' est. Nam causam uerā & absq; medio nō affert. Multa em̄ sunt animalia quæ nō respirant. Sed qd' pulmonē nō habet, dicere debuit. Altero modo cū ex causa causatū cōcludit, propter quid est. Si uero ex causato causam, Quod erit, ut supra de lunæ eclipis dixim⁹. Secundū uero aliam atq; aliam scientiā: Quod & propter quid differunt, in subalternis uidelicet scientijs, ut harmonica ad arithmeticam: Optice ad geometriam: Machinatura ad symmetriam, Phænomena ad astrologiam. In his igitur si optice per principiū optices demonstrat & harmonica per harmoniacā, & sic reliqua, syllogismus qd' fuerit. Si uero illud per arithmeticam, hoc uero per geometriam, propter quid erit. Ratio, qd' subalternæ scientiæ sciuntur per qd' est & non propter quid est, subalternantes uero propter quid. Quædam uero non subalternæ scientiæ se inuicem sic habent, ut altera probet per qd': altera propter quid: uidelicet medicina ad geometriam hoc modo, Quod rotunda uulnera tardius sanantur, medici est tantū uidere, propter quid uero geometriæ. Circulus uidelicet est præter alia plana cōplectens plus & loci & angulorū. In cunctis igitur eadem propositio citra mediū fuerit, qua res uera ac eadem nō æquiuoca uel alia demonstratur, ut triangulus quia triangulus & nō figura tris habet angulos duobus rectis æquales. Reciproca demonstratio plurifariam fit: uno modo fit uariando genus demonstrationis, uidelicet quod est in propter quid est, uel contra. Quando uero causa ignoratur, per effectum

fectum non tamen conuertibilem demonstratur, uidelicet quod est. Si uero effectus causa notior, tunc per causam uidelicet propter quid proceditur. Secundo uariando unum genus causae in aliud genus causae, ut demonstrando causam finalem per efficientem & contra. Tertio modo quando notitia alicuius illationis per plures accipitur demonstrationes, tunc illatio potest esse notior qualibet praemissarum separatim sumpta. Quarto modo quando illatio solum demonstratur per unam demonstrationem & ipsa adsumitur ad probandam aliam quam praemissam non uariando genus demonstrationis, nec genus causae: & hoc inusitatum, nec fere possibile. Post haec reliqua definitionis exequitur, quoniam demonstratio nem ex necessarijs & uniuersalibus constare dixit. Vniuersale ostendit esse illud praedicatum quod inest alicui subiecto, tribus modis, in omni, per se, & secundum quod ipsum. In omni dicitur quod nihil extra relinquit ex his quae subiiciuntur ei, ut animal omne est essentia & in caelo sidera. Nam caelum sol luna pro uniuersalibus demonstrant. Per se autem tripliciter. Primo cum de essentia dicitur prima, ut Socrates per se est ens, ambulans uero siue albus est accidens, & aliud quoddam ens. Secundo cum proprietates subiecti dicuntur, ut par & impar in numero, longitudo & latitudo in superficie, simitas in naso. Tertio dicitur in duabus illis causis: formali uidelicet, ut corpus per animam uiuit: & efficiente, ut aqua per ignem calescit. Per se autem & secundum quod ipsum idem penitus esse dicitur: uerbi gratia. Nota inest linea secundum quod ipsum, id est, secundum quod triangulus, & per se etiam inest. Et tribus his modis secundo modo scientia demonstratur. Diffinitio igitur demonstrationis initium est, & absque medio propositio, uerum non omnis. Est enim quaedam diffinitio lato uocabulo, quae descriptio est, quum ex accidentibus rem describimus. Hic autem ex rei essentia ponitur. Dependet autem aut ex materia, aut ex forma, aut ex utraque: uerbi gratia: Ars omnis subiectum habet quod est materia, & finem qui est forma. Ars igitur naualis cum dicitur nauium factiua, diffinitio ex forma fuerit. Et rursus naualis ars quae circa ligna uersatur, & nauium factiua, ex materia & forma diffinitio perfecta fuerit. Nam alterum solum nequaquam proba diffinitio. Igitur materialis per medium formalis est conclusio. Formalis autem principium proximum demonstrationis: ut ars naualis circa materiam uersatur, quoniam nauigiorum actiua. At contra nullus per materiam monstrat. Non enim ars naualis nauigiorum factiua, quoniam circa materiam uersatur. Item: Ira est feruor sanguinis circa cor, materialis est diffinitio. Si addatur, appetitus tristitiae, formalis est. Sed in diffinitione atque demonstratione diuersa positio. In prima materialem praeposimus, ac ita dicimus. Ira feruor est sanguinis circa cor, quoniam uindictam tristitiam appetit. In demonstratione uero contra formalis praeposuitur hoc modo, iratus appetit tristitiam, appetenti uero tristitiam feruet circa cor sanguis. Irato ergo feruet circa cor sanguis. Si enim dicemus: Irato feruet circa cor sanguis, feruens autem circa cor sanguis appetit tristitiam, mentemur, non enim omnis circa cor sanguine feruens tristitiam appetit. Sunt namque aliae causae propter quas sanguis feruet circa cor, ut febris. Non refert, ut in enunciatione sit rectum, ut iratus, in illatione uero uariet casum ut irato. Differit praeterea de scientijs subalternis, quae sunt illae quae partem ab altera scientia subiecti uel medij recipiunt. Quatuor sibi conditiones expetunt: Primo ut subiectum eorum sub superiorum scientiarum subiecto sicuti pars in toto contineatur. Secundo, ut subiectum scientiae superioris ad scientiae inferioris subiectum per differentiam accidentalem contrahatur, quod si per essentialem contrahatur, tum ipsorum eadem erit scientia. Tertio quod talis differentia contrahens non causam ducat ab illo superiore. Quarto quod subiectum scientiae inferioris sit aliquid constitutum ex subiecto scientiae superioris cum aliquo addito, quod quidem additum constituat unum ex accidente cum illo superiore. Illud uero faciat unum ex accidente cum altero quod praedicatur de altero contingenter. In quarto huius libri tractatu de differentia ponit monstrando per quod est & propter quid est in eadem scientia, quod supra attigi. Per effectum uero conuertibilem possumus quadrifariam demonstrare, primo quando medium excedit minorem extremitatem, & conuertitur cum maiore: ut quicquid non coruscat prope est, luna non coruscat, ergo luna prope est. Secundo quando medium exciditur a minore extremitate, recte fiet demonstratio particularis: ut quicquid non coruscat est prope, stella non coruscat, ergo stella est prope. Tertio quando medium exceditur a maiore extremitate: ut quicquid mouetur motu progressiuo habet animam sensibilem, sed animal mouetur sic, ergo,

De uniuersali
In omni
Per se
Secundum
quod ipsum

Scientiae subiectae IIII. conditiones expetunt

Differentia
Demonstratio

per effectus
conuertibiles

ergo. Quarto cum medium excedit maiorem extremitatem tunc non potest fieri demonstratio, quia effectus procedens à pluribus causis non potest alteram illarum concludere. Et tribus autem figuris prima & in primo modo demonstrationi magis conuenit, quod in ea partes diffinitionis magis innotescant. Nam diffinitio demonstrationis initium est. Deinde quod affirmatio negationi præstet, quia per se probat. Negatio uero adfirmatione indiget, non enim ex omnibus abdicatiuis fit demonstratio. Insuper categorica siue positua utilior hypothetica, quod in hac propositionis conditio perfectæ probationi officiat. In sexto tractatu differit de syllogismo ignorationis, & deceptiuo, qui dupliciter fit: primo simpliciter, quando ex falsis in materia peccat: quod accidit cum quis opinatur oppositum alicuius principij uel conclusionis sine aliquo ductu rationis, uel quando adsentitur oppositis principiorum uel conclusionis ob aliquam rationem quam nesciat dissoluere. Alio modo quum in forma peccat, hoc est in modo & figura, quapropter non syllogismus, sed paralogismus appellatur. Præterea docet quomodo sensus potestate occupata, mentis cognitio etiam tollitur, cum ex illa dependeat. Dein quod in demonstratione non est processus in infinitum, est quod in diffinitionibus quidam status, ultra quem sursum in prædicatis non altius, neque deorsum in subiectis ulterius itur. Dein quod unitas habitus scientiæ sumitur ab unitate subiectorum. Distinctio à distinctione principiorum. Dein utrum principia scientiarum sint eadem. Respondet quod principia scientiarum duplicia sunt, communia & propria, complexa & incomplexa. Communia uocantur ex quibus. Ex his enim demonstrantur proprietates subiectorum. Propria uero circa quæ dicuntur. Et hæc sunt subiecta scientiarum, circa quæ scientia uersatur, sicuti in arithmetica numerus est subiectum, & in geometria magnitudo. Item, Non potest ab eodem intellectu de eodem obiecto simul & semel haberi scientia & opinio. In quo differit quid scientia ab opinione & scibile ab opinabili differt, altera de uniuersali & necessario, altera de contingente & non necessario, & aliter se habere possibilibi. Libro 11. de scibilibus differit cum libro superiore de demonstratione quæ scientiam gignit tractasset. Dicit enim, quæ uere sciuntur sunt totidem, quot quærentur. Quærentur autem duo. Si est, & quid est. Cognoscuntur autem totidem, uidelicet: Quod est, & propter quid est. Quot inquit, quæ sita problemata, tot sunt modi secundum quos scimus. Problema & conclusio eadem sunt subiecto, ratione autem diuersa. Cum enim per interrogationem fit dicitur problema, cum per demonstrationem conclusio. Similiter & quæ sita & cognita eadem sunt subiecto, ratione uero altera. Si enim ignoro quid est eclypsis, quæro si est aliqua ratio eclypsis: quando autem didici quod est, desino quærare, & rursus quæro quid est, quo cognito desisto. Igitur duo ex his prima simplicia, reliqua composita. Quapropter si est, & quod est, unum facit secum, uidelicet quæsitum & cognitum. Et rursus quid est, & propter quid est, idem constituit. Nam cognito quod est aliqua causa eclypsis lunæ, interrogat diffinitionem quid est causæ eclypsis, propter quid autem accipit hanc diffinitionem. Post hæc docet quomodo omnes hæc de scientia quæstiones de medio sunt, id est de causa. Est enim medium causa qua demonstratur. Deinde probat quod nulla sit eiusdem diffinitio ac demonstratio. Deinde quod quid est non potest demonstrari de eo cuius est, in eo quod quid est. Quod uti clarius ostendat, tris ponit diffinitiones, modis ad demonstrationem se uarie habentibus. Prima quidem propter quid, quum res explicatur quæ medium siue causa ipsa est, ac alio medio seu causa caret: est quod omnino indemonstrabilis, sed principium tantum demonstrationis: ut solis eclypsis est oppositio lunæ in capite uel cauda draconis existentis. Alia est diffinitio quid tantum, & illa demonstrabilis ac conclusio demonstrationis: ut eclypsis est solis obscuratio supra terram: nam quid nominis ostendit. Tertia dicit quid & propter quid: illa est tota demonstratio differens solum positione & ordine terminorum: ut eclypsis est solis obscuratio quum luna opponitur. Ex his concludit quomodo quid est, fit demonstratio & quomodo non. Item, quorum potest esse demonstratio, illorum autem quæ non habent causam non potest esse. Præterea explicatum est quomodo quod quid est demonstratur, uidelicet quatenus significatur per demonstrationem solum significantem propter quid. Postremo quomodo diffinitio se diuersis modis habeat ad demonstrationem. Et quomodo contingat eiusdem esse demonstrationem & diffinitionem, & quomodo rursus non contingit. Postea dicit diffinitionem ultimi termini, id est minoris extremitatis, hoc est subiecti, esse medium demonstrationis. Partes diffinitionis plus esse

De syllogismo
ignorationis

Mentis cognitio
ex sensus
potestate
dependet.

Principia scientiarum
communia &
propria
De scientia
quid differt
ab opinione

De scibili
Interrogationes,
due cognita
totidem

Medium

Propter
quid

Quid & propter
quid

Quod quid est

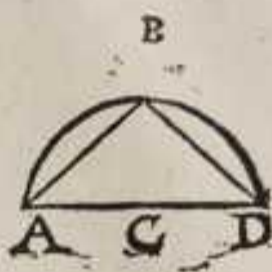
est debere quæ
tis, hoc est, eius
conuertibilia. T
hac de numero
positum, nec cur
ri. Primo, causa
causa, ut luna in
causa prior est ca
tamen conuertit
etiam plures pos
uit: alij alia cau
dem causa diuers
demque igni. Ostem
num per materia
rationem, ut est i
corum angulorum
ergo angulus D
uelum quod quid
Deinde sic m
In Modos lacelli
requere cupit ual
finalem in his qua
hæc uere contin
plurimam quod
re, finali, ut n
elimdit: finem e
Post hæc causas
erunt inter se, sed
sentem per effect
futurum: quod duo
cellus in medio fui
do simul procedu
prias factam, seu a
ctum posteriorem
medium sit: in que
Antecedens patet,
Consequens mani
neam, ita factum e
ctam recte proced
facta, ergo fundam
Sed & ex eodem
quæstiones: ut Ecl
ex sonitu, è sole, è sp
dam manus uilitat
sepion & spina. In
à posteriori proced
pluuiam, pluuiam ite
lus exuberat quum
luna tunc deficit. C
dentes temporibus
uniuersale: ex sing
magis quam in diffi

esse debere quàm diffinitum. Ex quo tradit tria præcepta: Primo namq; ut diffinitionis partes, hoc est, eius prædicata plus habeant narrationis quàm diffinitum. Secundo sint cū diffinito cōuertibilia. Tertio sint necessaria, hoc est uniuersalia, nā uniuersalia necessaria sunt. Inter hæc de numero ternario mentionem habet, dicitq; primum imparem esse, nec ex alijs compositum, nec cum alijs mēsuram habere. Et quando mediū causam esse dixit, de causis disse- rit. Primo, causa & causatū, & simul & conuertibilia sunt quando causati una tantū fuerit causa, ut lunæ interpositio, causa eclypsis. Et latū folium, causam esse decidui folij. Deinde causa prior est causato. Tertio, si unius causati diuersæ sunt causæ, etsi sequitur effectus, nō tamen conuertitur: ut uituperabile ex audace & timido procedere potest. Sed quanquam eiusdē plures possunt esse causæ, una tantū per se fuerit, reliquæ ex accidēte. Longæ item uitæ alijs alia causa, auib; siccum, quadrupedi bilis defectus. His addi potest, quod ex eadem causa diuersa quoq; causata, ut Limus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit, uno eodemq; igni. Ostendit insuper quod per quodlibet causæ genus demonstratio recte fiat: primum per materialem exemplo mathematico, quū partes toti comparatæ habeāt materiæ rationem, ut est *II*. physicorum: Omnis angulus qui cōtinet duas medietates duorum rectorum angulorū est rectus: sed angulus D, cadens in semicirculo A, B, C. est huiusmodi, ergo angulus D in semicirculo cadens est rectus. Idem & in tertio Euclidis probatur. Formalem quod quid est esse, iam supra ostēdit immediatam & necessariam causam existere. De efficiēte sic mōstrat: omnes qui Medos laceffiuerūt ab eis fuere debellati, sed Athenienses Medos laceffiuerunt, ergo. De finali, exēplo ab eo posito sic argui potest. Omnis qui concoquere cupit ualere uult, sed qui post cœnam ambulat cupit cōcoquere, ergo. Ait insuper finalem in his quæ à natura & arte sint tantū reperiri, quæ autem à fortuna, minime: quod hæc temere cōtingat. Deinde ostendit quod idem pluribus causis demōstrari potest, exemplo luminis quod laternam pertrāsit: ex materiali quod lumen sit diuisibile in parua corpora: ex finali, ut noctu monstret iter. Alterum quoq; exemplum cur tonat, totidem causis ostendit: finem enim dicit ex Pythagoreorum sententiā, ut hi qui sunt in inferno timeant. Post hæc causas dicit esse aut simul, aut nō simul cum suis effectibus: si simul, conuertibiles erunt inter se, sed causa propter quid ab effectibus, quia demonstrabitur. Itaq; causam præsentem per effectum præsentē recte probamus, & per præteritam præteritū, per futuram futurū: quod duobus probat exemplis, si quærat propter quod lunæ fuit defectus, quia tellus in medio fuit: & propter quod facta crystallus, quia lympa concreuit. Eodemq; modo simul procedunt, est & erit. At contra in his quæ simul non sunt, ab effectū ad causam prius factam, seu à futuro ad prius futuram probe monstratur. A causa uero priori ad effectū posteriorem nequaquā: quia inter causam factam esse, fieri, seu factum effectum: adhuc medium sit: in quo tempore medio probe dicitur causam esse, falsum uero effectum esse. Antecedens patet, quia duo puncta non sunt inuicem coniuncta: ergo neq; duo facta esse. Consequens manifestum, quia utraq; sunt indiuisibilia: nam sicuti se habet punctum ad lineam, ita factum esse ad fieri. Quod autem in huiusmodi ab effectū ad causam prius factam recte procedatur, duobus item monstrat exemplis. Probe enim sequitur: domus est facta, ergo fundamenta iacta. Item: Fundamenta iacta, ergo necesse lapides esse excisos. Sed & ex eodem quoq; genere causa, diuersa tamen specie, plures demonstrari possunt quæstiones: ut Echo, Iris, & Idolum omnia ex repercussionis genere creata, sed diuersa, ex sonitu, è sole, è speculo. Possunt item nonnulla hoc modo per analogiam, ut ad probandam manus utilitatē quæ homini est, elephanti proboscis, simiæ pedes anteriores, os item sepion & spina. In his etiā quæ reciproce fiunt, reciproco utendum argumento, modo à posteriori procedatur ad prius: ut ex terræ pluuia fit uapor, ex uapore nubes, ex nube pluuia, pluuia iterum in terram descendit. Est quoq; causa sub causa, ut propter quid Nilus exuberat quum finis adest mensis, quia is hyemalior extat: cur autem hyemalior, quia luna tunc deficit. Deinde ad effectus semper frequenter & raro causas, item illis respondentes temporibus adducere oportebit. Singulare definire seu demōstrare facilius quàm uniuersale: ex singularibus enim ad uniuersalia adscendimus, in quibus æquiuationes magis quàm in differentibus latent.

Diffinitionis
tria præcepta

De ternario

De causis



PHILOGOGIA

IN ELENCHOS.

Elenchus



RISTOTELES librum scripsit Elenchorum, non ut fiant, sed ut uidentur: ueluti medicinae quaedam non ad sanitatem, sed ad uitandam uenena praeparantur. Syllogismus enim & litigiosum, & contentiosum, & sophisticum, & syllogisticum, & elenchum continet eadem omnes significatione. Nam elenchus dicitur, *ἐπὶ τοῖς ἐλέγχαις*, quod est deprehendere, docet enim quomodo Sophistae deprehendant, id est decipiant, aut decipientes deprehendantur in mendacio, & propterea uidentur. Is igitur triplex est, aut peccat in materia tantum, qui ex apparentibus probabilibus recte syllogizat, ut laetum est amabile, laetum autem est mors, mors est amabile. Omnis statua naturalis est: Hercules est statua, Hercules est naturalis. Secundus peccat in forma, qui item ex apparentibus probabilibus, non autem recte syllogizat. Ut omnis homo est animal, asinus est animal, ergo asinus est homo. Nam adsumpta uera sunt, sed errat in forma. Tertius errat in utroque ex apparentibus etiam probabilibus, ut, Omnis homo est animal: nullum risibile est homo, ergo nullum risibile est animal. Est apprensus syllogismus, sed arguitur minore negatiua in prima figura, peccat in forma, & minor est apparenter probabilis per talem syllogismus etiam in forma peccantem. Nullum accidens est homo, omne risibile est accidens, nullum risibile est homo. Qui igitur peccat in materia tantum, syllogismus contentiosus seu sophisticus elenchus dicitur. Qui autem peccat in forma, iam non syllogismus neque elenchus, sed apprensus elenchus ac paralogismus dicitur. Denique syllogismus est sophisticus, quando ambas uel alteram habet propositionem falsam, forma uero restat. Paralogismus autem siue apprensus syllogismus quando forma errat, siue sint falsae siue uerae propositiones. Syllogismus pseudographus siue falsigraphus est ueluti detorquens demonstrantem: ex principijs enim ueris, sed male intellectis falsum comprehendit. Ut si dicat, omnes lineae a centro ad circumferentiam sunt aequales, At duae lineae a centro ad circumferentiam in non aequalibus circulis ductae sunt, ergo aequales, falsum erit. intelligitur enim in eodem circulo. Doctrinalis syllogismus idem & demonstratiuus, de quo supra narratum est. Tentatiuus autem idem est quod dialecticus, differt tamen quod non est simpliciter opinabilibus, sed tantum ex ijs quae uidentur respondententi, de quo scientiam se habere fingit. ENARRATIS disputatio numerum generibus enumerantur quinque, quorum causa fit sophisticus syllogismus. Redargutio, Falsum, Opinabile, Solocismus, Nugatio. Per primum sophista uult uideri redarguere respondentem, quod non est. Per secundum falsum aliquid monstrare. Per tertium uult quod dicat contra opinionem multorum, seu plurium, seu sapientum. Per quartum barbara grammatica & incognita utitur. Postremo idem frequenter per nugationem quandam repetit. Post haec uia fallendi duplex proponitur. In dictione, & extra dictionem. In dictione sex modi, aequiuocatio, amphibologia, compositio, diuisio, accentus, figura dictionis. Quibus exempla sunt huiusmodi. Ac primum aequiuocationis, duobus modis. Aut unum plura significat, sicuti canis, laetum: uerbi gratia: omne laetum bonum. Malum est laetum, malum ergo bonum. Sic melius quam exemplum quod ponitur in textu Latino de uerbo expedit, nam expedit apud Latinos aequiuocum ad bonum & malum non proprie reperitur, sed bene apud Graecos *δέοντα*. Secundo, quando una dicitio per se tantum rem unam significat, sed addita alteri plura. ut qui surgebat, stat: & qui curabatur, sanus est. Surgebat enim sedens, & curabatur aegrotans. Aegrotans enim per se rem unam significat, sed iunctum uerbo curabatur, significat tam illum qui est quam qui fuit aegrotans. Amphibologia sic fit: Quicquid scit hoc scit, lapidem scit aliquis, ergo lapis scit: soluit Aristoteles. Maior est duplex. Nam & scitum & scientem potest significare. Si enim illud pronomen hoc construatur cum primo uerbo, tunc significat scitum: si construatur cum secundo, significat scientem. Item: Quicquid uidet hoc uidet, lapidem uidet aliquis, ergo lapis uidet: quod eodem modo soluitur. Item: Quicquid contingit dicere contingit loqui, sed tacentem contingit dicere, ergo tacentem contingit loqui: soluit Aristoteles: Minor enim est duplex, quia uel significat quod tacens potest loqui, uel contingit dicere aliquem esse tacentem. Differunt inter se Amphibologia & aequiuocatio, quod in aequiuocatione ex eodem nomine diuersa significante

Triplex elenchus

Elenchus
sophisticus
Paralogismus
Pseudographus
Syllogismus

Doctrinalis
Syllogismus
Tentatiuus
Dialecticus
Redargutio
Falsum
Opinabile
Solocismus
Nugatio
Via duplex
fallendi. In dictione & extra dictionem

Aequiuocatio

Amphibolo.

Differentia inter Amphibologia & Aequiuocationem

significante proba
Dico autem orati
tus modus comp
est illi diuisa, uera
Et quicunq; scie
Diuisione sic: Qui
tandem & ampliu
le. Item ego te feci
qui diuis Achille
tenum est, ad uerb
na sensum uariat,
continens, ergo no
haec proprie ab in
qui accentus mag
mor ut masculinu
Vel quado quale i
dictionem VII. F
quas, per petitio
um. Per acciden
tium alius ab h
est illud Platon
nam Socrates
ranus, non auto
ad naturam trans
tonus homo, hon
immoionem & re
ergo non dulce. I
magis & minus
dicitur solum in
Et quod non est, e
non est idem esse
non est, homo non
Solut negando co
& tinger. Et sic erit
omittitur aliquid a
dicitur, contradic
unius, & non sunt
respectu diuersoru
dupla secundum la
dum idem. Quarto
dente, cum quo tan
est sed cum conse
go si dulce est, met
nem antecedentis, q
dida, pluit. Item hic c
Melius sic dicebat
uersum non est factu
consequente, infini
sequitur omne que
factum. Quinto ex
corruptibilis. Inco
dat & recipit ex pr
sed idem diuersis uer
per impossibile, uic

significante probatur. Amphibologia ex oratione facit errorem significante non unum. Dico autem orationem dictionum compositionem, nomen uero dictionē simpliciter. Ter
 tius modus compositione, ut sedens potest ambulare: quæ propositio si sit composita, falsa
 est: si diuisa, uera, monstrato sedente, qui possit ambulare. Item nō scribens scribere potest.
 Et quicumq; scit literas nunc didicit illas. Et qui unū solum potest ferre, potest plura ferre.
 Diuisione sic: Quinq; duo & tria sunt, ergo quinq; sunt paria & imparia. Item quod est tan
 tundem & amplius est æquale, sed maius est tantundem & amplius, ergo maius est æqua
 le. Item ego te feci seruum existentem liberum. Item: Quadraginta uirorum centum reli
 quit diuus Achilles. Accentu sic in pronuntiatione ac diuersitate acuti ac grauis, Feræ ue
 nenum est, aduerbium est fere, aduerbium ergo uenenum. Addendo autē hyphen dictionis
 sensum uariat, ut Samothracia cōtinens nomine coniuncta est. Samothracia insula est
 continens, ergo nomine coniuncta est insula. Hic carmen Horatianum aut Virgilianum,
 haud proprie ab interprete ponitur, Græci commodius quàm Latini hoc modo utuntur,
 qui accentus magis frequentant. Figura dictionis fit, quando nō idem similiter interpreta
 mur, ut masculinum fœmininum: uel contra, uel neutrum fœmininum aut masculinum. *Figura di
 ctionis.*
 Vel quādo quale interpretamur quantum, uel faciens patiens. PARALOGISMI extra
 dictionem VII. Per accidens, per ubi & simpliciter, per ignorantiam Elenchi, per conse
 quens, per petitionem principij, per non causam ut causam, per plures interrogationes, ut
 unam. Per accidens fit quando idem adsignatur subiecto siue essentiæ & accidenti, ut So
 crates est alius ab homine, Socrates est homo, Socrates ergo est alius à seipso. Itē Socrates
 est alius à Platone, Plato est homo, ergo Socrates est alius ab homine. Nam non secundū
 naturam Socrates est alius à Platone, sed per hypostasim & proprietatem, quæ circa natu
 ram sunt, non autem naturæ. Conclusio uero proprietatem ab his quæ sunt circa naturam
 ad naturam transtulit. Rursus: Homo animal, animal genus. Homo ergo genus. Item: An
 tonius homo, homo bisyllabum, Antonius ergo bisyllabum. Item in secunda figura mel
 intentionem & remissionem non recipit, dulce intentionem & remissionem recipit: Mel
 ergo non dulce. Item album secundū magis & minus est: Cygnus, nix, cerussa, secundum
 magis & minus nō sunt, non ergo alba. Secundum quid ad simpliciter fit quando aliquod
 dictum solum inest secundū quid, & sumitur inesse simpliciter. Vt quod opinabile est, est. *Secundū quid
 ad simpliciter*
 Et quod non est, est opinabile. Ergo quod non est, est. Soluit negando consequens, quia
 non est idem esse secundum quid & esse simpliciter. Sicut esse opinabile & esse. Item quod
 non est, homo non est, sed aliquid est quod non est, ergo homo aliquid est quod non est.
 Soluit negando consequens. Item Indus est niger, & Indus est albus dentes, ergo est albus
 & niger. Et sic erit albus, & nō albus. EX ignorantia Elenchi fit paralogismus quando
 omittitur aliquid ad rationem syllogismi uel Elenchi. Est enim Elenchus, ut inferius etiam
 dicitur, contradictio unius & eiusdem, & quæ sequuntur. Verbi gratia: Duo sunt duplum
 unius, & non sunt duplum trium, ergo sunt duplum & non duplum. Soluit, quia hoc est
 respectu diuersorum & non ad idem. Item decem dupla secundum longitudinem, & non
 dupla secundum latitudinem, duplum ergo non duplum. Soluit quod non arguitur secun
 dum idem. Quarto ex consequente, quando credimus consequens conuerti cum antece
 dente, cum quo tamen non potest cōuerti, quia cum antecedens est, necessario cōsequens
 est: sed cum consequens est, putamus necessario antecedens esse: ut si mel est, dulce est, er
 go si dulce est, mel est: soluitur negando consequens, à positione consequentis, ad positio
 nem antecedētis, quādo non cōuertitur. Item: Si pluit terra est madida, ergo si terra est ma
 dida, pluit. Itē: Hic corruptor est, ergo adulter. Item: Hic noctu errat, ergo furatur. Præterea
 Melissus sic dicebat ad probādum infinitum. Quod factum est principium habet, Sed uni
 uersum nō est factum, quia ex nihilo nihil fit, ergo uniuersum nō habet principium, & ex
 consequente, infinitum. Aristoteles uero instat negando primum consequens. Non enim
 sequitur omne quod factum est habet principium, ergo omne quod habet principium, est
 factum. Quinto ex petitione principij cū idē in cōclusionē repetit, uidelicet: Anima est in
 corruptibilis. Incorruptibile autē immortale est, ergo anima incorruptibilis. Hic causam
 dat & recipit ex principio ad demonstrandū, neq; enim incorruptibile differt ab immortalī,
 sed idē diuersis uerbis. Sexto, quādo non causam, ut causam dixit. Fit autē hic syllogismus
 per impossibile, uidelicet si aliquo dicente, omni risibili inest rationale, hinc in impossibile
 orationem *Ex ignorantia
 ne Elenchi*
Ex cōsequēte
*Ex petitione
 principij*
*Nō causam, ut
 causam dicens*

orationem deducens dicat, si rationale omni risibili, & risibile omni simiæ, ergo rationale omni simiæ, quod quidē impossibile. Hic enim non causa ponitur ut causa. Neq; enim esse omni risibili rationale (hæc quidē erat hypothesis) causa fuit impossibilis, sed dicēdo minorem q; omni simiæ inest risibile, quoniā nulla simiæ uere ridet, etsi risum hominū imitatur.

Plures interrogaciones, ut unam facere Septimo, quādo plures interrogaciones, ut unā facimus, hoc modo: utrū terra sit cœlum, an mare. Itē an Socrates docet Platonē & Arist. Si cōcedatur, Socrates ergo docet hominem, sed nō homines. Item: Demōstratis duobus quorū unū sit bonū, alterū malū, an illa sint bona, an nō bona. Si bona dicātur, cur ergo sequitur aliquod nō bonū esse bonū. Hinc subdit, q; si negetur, tunc aliquibus suppositis cōtingit uerū facere elenchum cōtra respōdentem. Postremo notādum q; fallacia dictionis in æquiuatione nominis cōsistit. Extra dictionē

Elenchi diffinitio uero in æquiuatione intellectus. **N V N C** ad elēchi diffinitionem, nā omnes paralogismi in elenchi ueniunt ignorationem. Est enim cōtradictio eiusdē & unius, nō nominis, sed rei & nominis, nō homonymi sed eiusdē, ex datis ex necessitate collectis, & nō alijs quibusdā, non cōmemorati à principio, sed secundū idem & ad idē, similiter & in eodē tempore. Debet igitur disputās qui redarguere aliū cupit, eius quod ille dicit oppositū colligere, in eodē & uno, nō quidem in alio & alio: uerbi gratia: Dicente aliquo Platonem de arte differere, si alter cōtradicat Platonē nō de arte differere, intelligendo aliū Platonem, non est elenchus. Propter hoc ait diffinitio cōtradictionem unius & eiusdē esse elenchū, nō nominis sed rei, hoc est, nō solū nominis sed rei: si enim unū quidem sit nomen, differentes uero sub eo res declarate, in alia significatione, nō est elēchus. Sed neq; homonymi nominis. Dicere enim, animal ambulat, & animal nō ambulat, & ambo uera, nō est elēchus; est igitur eiusdē & unius nominisq; & rei cōtradictio, ex datis ex necessitate collectis, & nō alijs quibusdā, nō cōmemorati à principio, hoc est, nō per aliud nomen acceptū quæstionis in propositione, in rationē demonstrationis. Nā secundū idem oportet q; existat à principio, & nō secundū aliā atq; aliā partem subiecti fieri cōtradictionem. Si enim idem lignum lōgitudine dicitur bicubitū, latitudine uero non bicubitum, & item Aethiops corpore reliquo coloratus, dentibus uero nō coloratus, nō fiet elenchus. Et ad idē quidē, nō ad aliud oportet cōtradicere. Dicere enim decem ad quinq; duplū, duplum ergo decem, nō erit elenchus. Nō solum autē secundū idem, & ad idem fieri oportet cōtradictionem, sed similiter & in eodem tempore. Similiter quidē, ut nō dicatur de infante grāmaticum, & nō grāmaticum. Et rursus de dormiente uidentem, & nō uidentē, & hoc quidē potestate, illud energiā accipiēdo. In eodem autē tempore, ut nō eundē hominem dicamus in uno tempore motum, in alio rursus nō motum. Ex datis ex necessitate elenchus fit, quādo nō ponimus non causam ut causam: ex accidente uero & cōsequente, & si uidētur cōcludere ex datis, at nō ex necessitate cōcludit, neq; idem. Neq; enim quæ secundū essentiā existunt prædicato, ex his necesse est subiecto prædicari: neq; si homo animal, animal autē est trisyllabū, necesse est hominē esse trisyllabū: neq; rursus, si febricitās calet, necesse est, ut qui calet febricitet: propterea in elenchi diffinitione ex necessitate ponitur. Hinc liquet q; (uti supra diximus) paralogismi omnes in elenchi ignoratione apparēt, quē si quis nouerit nunq; decipietur captionibus, aut sophismatis quibus utuntur sophistæ, nihil aliud quærentes q; talibus coloratis syllogismis disputātem irretire. Post hæc Arist. ponit differentiā sophisticorum elenchorum, siue paralogismorū, alios in forma, alios in materia peccare. Deinde differentiā inter pseudographum & litigiosum: dicitq; hunc ex proprijs principijs alicuius artis, sed litigiosum ex cōibus, quæ omnia supra in principio cōmemorauit. Deinde cōparat litigiosum ad sophisticū, dicitq; eundem esse re, uerū sine alium. Nam litigiosus litē tantū intēdit, sophista gloriā. Itaq; alterius est apparens uictoria, Sophistæ uero apparens gloria. Deinde sic ait: Litigiosum deficere à dialectico, sicut pseudographus deficit à demonstratiuo. Nā alter ex principijs dialecticis, alter ex principijs demonstratiuis procedit, & alter proprijs quarundā artiū principijs, alter cōmuni bus applicatur: hac tantū differentiā q; pseudographus est pseudographus respectu demonstrationis, litigiosus autē nō litigiosus respectu dialectici. Post hæc confutat antiquorū opinionē, qui putabāt opponētes problemata ab initio cōtra respondentē distinguere æquiuationē seu multiplex & uerbi & intellectus debere. Arist. autē dicit minime propalanda arma sua aduersario. Attamen hanc distinctionē necessariā respōdenti esse in fine primi libri topicorū dixit. Litigiosum præterea seu sophisticū tria oportere dicit habere, Illationem, per

Contra ueterum opinionē

per quem syllogis-
ticus est. Om-
nibus uocatur
quatuor
nihil cōcludit
subiectum est cōm-
subiectum habet cō-
tra in utramq; partē
num uerando, ex
TERTIO
ad aliquam quæ-
stionē propositū,
inueniens cōtra
uidentur. Quart
ut intelligat, aut re-
de. Quinto non sta-
ntinādo, ad sensū
suum interroget,
Verū mori quā
cōmuni dictionū
dumque ad leg-
nem lūpētum cōc-
Polemocet quon-
poret. Vi si dica-
est, hinc similia. E-
pola, sexum utru-
nū sit paralogis-
tinnino, & cōtra
pūbet, ut pēdere
Virtus dat alia p-
sine ordine ponat,
tate, ne spatium cō-
tatione deturbare,
ut facilius alterum
fit insuper propo-
nunquam adsump-
præterea occurrat
tem, quum supra o-
plures destruere sic
cratem aut solitū ser-
tractū: multi sunt ar-
tationem distingui-
dubā, nō facile nec
quo sit uaria senten-
conclusioni cepit op-
quoniā antecedentē
plex sit falsus syllog-
parens syllogismus
neq; infirmabit qu-
peccantem soluet
elle orationem cōp-
potest citharizare,
citharizabit, Solu-
tharizans postea p-

per quam syllogismus est: probationem, per quā dialecticus: & cōtradictionem, per quam elenchus est. Omnis igitur elenchus syllogismus est, sed nō contra: quoniam in eo quod differit dialecticus uocatur, in eo autē quod cōtradicit, id est redarguit, elenchus. Præterea conditiones quatuor dialecticæ cōnumerat: primū quod non est artis determinatæ: deinde quod nihil cōcludit proprie, nisi in cōmuni materia, Tertio hoc differt à metaphysica, quod illius subiectum est cōmune cum subiecto omnium scientiarum ex prædicatione: Dialectica uero subiectum habet cōmune ex adplicatione. Postremo ex interrogatione procedēdo disputat in utramque partem uel idiota, quam imperfectius quam eruditus, respondentis ingenium tētando, ex quo tētatiua dicitur. Metaphysica tantū demonstrat citra interrogationē.

IN TERTIO tractatu ponit cautiones quibus utatur opponens, ut respondētem deducat ad aliquam quinque metarū supradictarum. Primo ad falsum, & inopinabile deducet, si celabit propositū, id est, conclusionem suam. Secundo multa interrogabit, ut saltē aliquod inconueniens cōcedatur. Tertio respondentem laudabit, ut eo pacto delinitus propositis adsentiat. Quarto: Si minus cōcedetur, aut in id se compulsus uiderit, ubi minus sapiat aut intelligat, aut respōdens cautior sit, paulatim clamque disputatio aliouersum detorquenda. Quinto non statim interrogabit, sed se discere uelle fingendo, ac paulatim propositum insinuando, ad sensum facilius eliciet. Sexto si inopinabile extorquere uult, de se cōtra aduersarium interroget, ubi sæpe inopinabilia dicunt, & quæ sæpe aliter mente uolunt, uerbi gratia: Præstat mori quam uoluptarie uiuere. Si secundū mentem adsentitur tunc deducendus ad cōtrarium dictionū: si secundū dicta, ad mentē & uoluntatem. Præterea si secundū naturam dicunt, tunc ad leges: si legem, ad naturā cōtrarium deducere. Deinde si secundū opinionem sapiētum cōcedet, cōtradicare per dicta plurium. Si dicta plurium, per dicta sapientum. Postea docet quomodo ad nugationem uerborum deducat sapius eadē ac superuacue repetendo. Ut si dicatur cōcupiscentia delectationis, uel appetitus delectationis quod idem est, & his similia. Deinde ad solœcismum dicit facile posse deducere, per uerba neutra proposita, sexum utrunque & plura significātia, ut, quid est hoc? Si respōdeatur, lapis uel aqua, tunc fiet paralogismus contra respōdentem, quod se arbitrabatur masculinum dixisse pro fœminino, & cōtra, seu casum pro casu. Siue in barbarā prononciationem quæ diuersa significet, ut pēdere, cecidit, & his similia, solœcismus dicitur ad fallaciā dictionis pertinere. Vt terius dat alia præcepta & cautiones opponenti generatim, ut adsumpta dissimulet, & sine ordine ponat, ne uideatur ex eis aliquid posse concludi. Deinde respōsum cito prouocare, ne spatium cogitandi det. Respōdentem quoque ad irā prouocare, & de mente ac cogitatione deturbare, uerbis, cauillis, iurgijs irritando, ac cōtraria his quæ uolumus addendo, ut facilius alterum concedatur. Ut aut in omnibus patri obtemperādum, aut in nullo. Resistat insuper proposita distinguenti, magisque adsumpta quam conclusionē interroget: non nunquam adsumptis tanquam concessis utatur, & his similia nonnulla alia ab eo ponantur: præterea occurrat his quæ uidentur posse responderi. **LIBRO II.** instituit respondentem, quum supra opponentē docuerit. Mōstrat enim soluendi paralogismi modum. Nam plures destruere sciūt qui nesciunt cōstruere, sicut in signis mathematicis. Quapropter Socratem ait solitū semper interrogare, respōdere autē se profiteri nescire. Hinc prouerbiū tractū: multi sunt arguētes, pauci uero soluentes. In primis respōdens multiplicis æquiuocationem distinguat, quæ sophismatis causa est. Propositionem haud satis intellectam aut dubiā, nō facile nec statim cōcedat. Sed respōdeat, fac ut ita sit. Ad inopinabile item, & de quo sit uaria sententiā, dicere quod multi ita sentiunt. Item petere principium cum propius conclusioni cepit opponens. Item: Si utrunque sit propositum, cōsequenti respōdere debet, quoniam antecedente concessio, cōceditur consequens. Non item contra. Præterea cum duplex sit falsus syllogismus, alter syllogisticus qui falsis probat & peccat in materia, alter apparens syllogismus qui peccat in forma: primus æquiuocationis infirmatione soluetur, totque infirmabit quot reperit falsas siue adsumptiones, siue conclusionem. In forma uero peccantem soluet paralogismum compositionis & diuisionis, ostendendo non eandem esse orationem cōpositam & diuisam. Ponit insuper quosdam paralogismos: Ut quicumque potest citharizare, citharizabit, sed nō citharizās potest citharizare, ergo nō citharizans citharizabit, Soluit quod hoc potest, non citharizans citharizabit, sed ille qui est non citharizans postea potest citharizare. Deinde dicit quod pauci fiunt per accentū paralogismi.

Cuius

In sophistico
syllogismo il-
latio, proba-
tio, & contra-
dictio.

Dialecticæ cō-
ditiones IIII.
Dialectica quæ
differt à met-
aphysica.

Ad nugatio-
nem uerborū
deducere.

Ad solœcismū

Iurgia inter
disputantes

Facilius de-
struere quæ con-
struere.
Socratis ex-
emplum

Paralogismo-
rum exempla
nonnulla.

Paralogismi extra dictionē soluedi per infirmationē consequentis. Cuius ponit unum exemplum, quod apud Latinos hoc modo reperiri potest. Bonum est uiros iustos pendere, & bonum rursus uiros iustos non pendere: ergo est idem pendere & non pendere. Soluit quod pendere diuersa significat secundū accentus diuersitatem. Paralogismi omnes extra dictionē, præter paralogismum fallaciæ petitionis principij, qui solus non peccat in forma, soluendi per infirmationem consequentis, ponit exempla multa: præsertim secundum quid ad simpliciter. Vt iustum est iniusto magis eligendum, quo ad agendum uidelicet non patiendum. Item, Scio hanc rem mihi iuste adiudicatam, ergo scio hanc rem meam esse: negatur consequens, quia non fuit iudicata simpliciter, sed secundū quid. Item, Quod non est, ipsum est opinabile, ergo quod non est, est. Negatur consequentia, quia esse opinabile, non est esse nisi secundum quid. In Paralogismo petitionis principij soluitur dicendo opponenti quod petit principium. Difficilius autem syllogisticos, id est, eos qui in materia peccāt, soluere. Inter syllogisticas uero orationes eas maxime difficiles, de quibus dubium, an sit oratio syllogistica an non, & an sit soluēda per destructionem an per infirmationem. Et illa acrior, quando nescimus secundum quod adsumptum debeat fieri solutio. Item illa acris, cuius defectus maxime latet, illa facilis cuius maxime patet. Postremo Aristoteles se gloriatur hanc artem inuenisse, cum antea syllogizantes sine ordine, sine præceptione aliqua confunderentur instar artium mechanicarum, quarum nulla traditur certa uia. Quapropter ueniam petit si minus perfecta sit, cum à principijs sit reducta debilibus, & paruis, sicut & rhetorica per Ctesiam primo, postea per Theodorum. Gratias autem si perfecta fuerit.

IN TOPICA.



IOCI sunt sedes argumētorum, unde firmatio & infirmatio fit propositi problematis. Eorum ratio duplex est, aut inductio, quæ per exemplum fit, aut syllogismus, qui sæpe per Enthymema. Proceditur propositione quando certus est adensus, ut uoluptas bonum est: aut problemate per interrogationem quādo incertus, ut an uoluptas bonum sit, disputaturq; in utramq; partem ad ueritatem eliciendam. Verbi gratia, uoluptatem omnia appetunt, quod autem omnia appetunt, bonum, uoluptas ergo bonum. Item contra: Voluptas motus est in naturam sensibilem, omnis autem motus imperfectus, quod autem imperfectum non bonum, uoluptas ergo non bonum. Sunt igitur huiuscemodi totidem quot subiecta. Nam quædam philosophica, ut, an mundus æternus, an anima immortalis. Aut Ethica, ut, an honestum utili præferendum. Aut ad medicinam pertinentia, ut, an pharmaco siue diæta sit Hemeriteus curandus, an pituita sit causa frigoris intestini. Aut logica, ut, an propositio necessaria Topicis conueniat. Sunt & uniuersalia, ut uirtus appetenda: aut particularia, ut quædam uirtus appetēda. Nec mirū dialecticam hoc modo singulas artes discutere, & in omnibus utrinq; disputare: quum ipse Aristoteles in VIII. huius operis dicat quædam esse falsa, quæ ueris probabiliora uidentur. Alia est ratio, quod dialectica septam per se regionem non habet, nec proprium subiectum quemadmodum reliquæ, quarum quælibet secundū ea quæ insunt in demonstrationem facit, eaq; perpetuo tuetur. Neq; propterea dialectica de geometriæ aut medicinæ principijs, ut medicus aut geometra disputabit, sed ex communioribus & opinabilibus: unde in utranq; partem argumenta faciat. Quælibet enim scientia & propinqua & remota principia retinet. Propinqua professor artis habet. Remota uero quicuis: uerbi gratia: Propria & propinqua geometriæ sunt, Recta supra rectam si ceciderit, duos facit angulos rectos, aut rectis æquales: & rectæ à centro ad circumferentiam protensæ omnes inter se sunt æquales. Communia uero sunt hæc: Quæ sunt eidem æqualia, & inter se æqualia sunt. Et si ab æqualibus æqualia subtrahas, quæ restant æqualia sunt. In medicinali commune principium omnibus notum, uidelicet: Febris est motus præter naturam uenæ uel excessus caloris. Propria solo medico sunt nota: uidelicet: Febris est calor præter naturā cordis & arteriæ, cōtinens animalem tonū ex profundo, relata acuta. Rhetorica item omnium artium principijs utitur cōmunibus tanq; proprijs. Quapropter Aristoteles in demonstrationis primo dicit Rhetoricam esse antistrophon Dialecticæ: hoc enim intelligendum, uel circa eadem & æqualia supposita uersatur, uel circa opposita, & in idē firmat & infirmat, sicuti dialectica. Sed iam ad dialecticas argumētationes redeamus, quarum organa siue instrumenta sunt quatuor. Primū propositiones suasibiles & opinabiles legere.

Quælibet scientia propinqua & remota principia habet.

Instrumenta dialecticæ, III.

Primum

Non enim necesse
est sed tamen
uoluerit ducenda.
& nomine nō
secundum idē
uoluerit rei, uidelicet
animalibus, scientiis
poris. Et ille semper
nes, quam simul
ficius, & sic de re
te quatuor. De
golicans, Cicero
propositiones, au
alterum definitio
diffinitio hæc illi
Quid est idē
dij. In infirmatione
non diffinitio hæc
ex eodem fonte e
ximud aliter
plurimam ex ac
loc an hoc sub eo
genus adlati, utru
delere. An magis
tium mentionem
uniuersales apper
ma. In uniuersa
ceru notationem
LIBRO 11. A
conuerti, sicut in
nequaquam, nam
ticularibus, & ne
uo proposuerunt
ta, uel insuetis der
igitur locus: Si ger
cidere, & nigro co
omni uel nulli inel
cies oppositionū
nitionibus acciden
quid est bonuēsi d
natur. Præterea n
de sapientioribus
transferat: & qui
transferat & gra
infirmat: ut dixit a
locū mutationis: si
moueat, firmabit
ergo & color: sed n
endum. Si nō in or
getur. Si quis autē
Si aut cuncta nutr
modo quædā mult
firmare si existat: u
ctum eadē nō habe
autē & utile ac del

Non enim necessaria proponit aut ab omnibus concessa, ut si deus colendus, aut si Sol luceat, sed tantum media quæ inter utranque partem dici possint. Vt an pax sit potior bello, an uxor ducenda. Secundum facere distinctiones in eodem & uno non solum nomine, sed & re & nomine non homonymo, sed eodem ex datis ex necessitate & à principio commemoratis secundum idem & ad idem & similiter & eodem tempore. Tertium, nosse differentias cuiuslibet rei, uidelicet, quid sensus à scientia differat: quid sensus communis etiam à cæteris animalibus, scientia enim tantum hominis: & ille statim nobis natus, hæc interuallo temporis. Et ille semel amissus nunquam, hæc quandoque recuperatur. Quartum, nosse similitudines, quam simul habeant uicissitudinem res, ut simile contendere & litigare: hoc uerbis, illud factis, & sic de reliquis. Categorumena, id est, prædicta unde oriuntur quæstiones dialecticæ quatuor. Definitio quam Aristoteles *ὄρισμός* uocat, hoc est uerbum, quod quid est esse significans, Cicero notationem seu notam. Deinde proprium, genus, & accidens. Hæc enim propositiones, aut coniuncta non sunt, sed ex his fiunt propositiones & syllogismi. Idem & alterum definitioni coaptatur. Probatio enim diffinitionis probat & idem, monstrato quod diffinitio hæc illius congrue monstratur, & quod hoc idem illi. Non item contra. Verbi gratia: Gaudium est idem cum lætitia. Non tamen est gaudium diffinitio lætitiæ, neque lætitia gaudij. In infirmatione uero contra euenit infirmato, quod illi non est idem: tollitur etiam quod non diffinitio hæc illius. Idem quoque tripliciter dicitur numero, specie, genere. Aqua enim ex eodem fonte eadem specie uidetur, si in duobus consistat uasis: similitudine tamen maxima: haud aliter quam homines qui uehementer inter se similes sunt. Vnum etiam numero plurifariam ex accidenti, proprio, diffinitione, & his similibus. Problemata etiam utrum hoc an hoc sub eodem genere reducuntur. Generica enim problemata sunt quærentia quod genus adlati, utrum hoc an hoc. Comparatiua insuper sub accidente & ipsa reducuntur: uidelicet: An magis opinio quam ratio deligenda, utile an honestum. Nam omnia comparatiua intentionem & remissionem recipere palam est. Præterea cum sint quinque uoces quæ uniuersales appellantur: Species & differentia in dialectica ad generica reducuntur problemata. In uniuersum uero cuncta in diffinitione etymorum nominum consistunt, quam Cicero notationem uocat. Nam & singula diffinitione ad probandum indigere uidentur.

LIBRO II. Accidens persequitur. Quod dicit non esse necesse statim cum suo subiecto conuerti, sicut in genere proprio & diffinitione: ut animal statim inest homini, Grammatica nequaquam, nam statim non est grammaticus. Præterea uniuersalia problemata priora particularibus, & negantia aientibus, quod plerumque respondentes aiunt ac firmant. Qui uero proposuerunt negant & infirmant. Duo insuper uitanda, uel falsa adsumere problemata, uel insuetis denominationibus uti, ut hominem plantam uocare, & his similia. Primus igitur locus: Si genus pro accidente ponatur, infirmabitur: ut si quis dicat albo colorem accidere, & nigro coloratum. Nam species à genere denominari non oportet. Alius locus: Si quid omni uel nulli inesse dicatur, ut contrariorum eadem est disciplina. Si non ita sit (consideranda species oppositionum usque ad indiuidua) infirmatur: si uero sit, firmatur. Tertius locus ex diffinitionibus accidentis & illius cui accidit: ut si dixit, inuidum bonum, quid est inuidus, & quid est bonus: si discordant inter se diffinitiones infirmetur accidens: si autem conuenit, firmatur. Præterea nominibus utatur. Firmansque, ut pluribus dicat frequenterata. Infirmaus uero de sapientioribus tantum. Alius: Si quod in problemate nomen obscurum incidat, ad clarius transferat: & qui firmat & qui infirmat: ut si quis uoluptatem commodam dixerit decemem, transferat *δέομα* græce & utile & decens. Alius: à genere & speciebus accidentis, & firmati & infirmati: ut dixit aliquis animam moueri, ut genus aliquod motus augmenti diminutionis in locum mutationis: si nullo motu moueatur anima, infirmat accidens: si aliquo aut omni motu moueatur, firmabit. Quod enim speciei inest & generi, ut album aut uiride oculos oblectat, ergo & color: sed non statim quicquid non inest speciei non inest generi. Alius: Tempus respiciendum. Si non in omni tempore infirmatur, si in omni firmatur. Vt dixit aliquis, nutritum augetur. Si quis autem monstrabit quod non semper nutritum augetur, ut in senibus, infirmatur accidens. Si autem cuncta nutrita augeri monstratur, firmabitur. Alius: cum aut æquiuoce aut quouis alio modo quedam multa dicta fuerint, oportebit respicere ac infirmare si non existat aliquibus, uel firmare si existat: ut si quis dixerit hominem animal & rationis participem & risibilem, si subiectum eadem non habet infirmatur quod dixit, si autem habuerit firmatur: ut item qui bonum dixerit aurum & utile ac delectabile, & multa quedam alia dicat, quibus uel horum aliquibus esse mon-

Quæstiones
dialecti. IIII

ὄρισμός
Diffinitio
Proprium
Genus
Accidens

Idem tripliciter
dicitur.

Primus locus

II

III

IIII

V

VI

VII

- VIII *stratis firmatur accidens, non monstratis, infirmatur. Alius: Quando nomen transfertur in diffinitionē, ut propriā aut impropriā, ut rex felix: aut regnū felix: quo ad regem accidens firmatur, quoniā felix idem quod fortunatus dicitur: quo ad regnum uero infirmatur tanq̄ impropriū. Non enim recipit regnū felicitatē. Alius: In rebus quādā necessario, quādā plerunq̄, quādā quādoq̄ cōtingunt, quorū ordinem si quis peruersum ostendat accidēs infirmabit. uerbi gratia: Dixit aliquis dānosos necessario prauos esse, cum plerunq̄ dicere debuisset, aut plerunq̄ pulsatos dolere cum necessario debuisset, aut exercitatos laboribus plerunq̄ latari cum interdū dicere debuisset, quæ omnia si ordine ac secundū eorū naturā ponantur, accidens firmare uidebūtur. Alius: Quādo cōtraria cōplectuntur quidem Sextupliciter, ea contraria capiēda, quæ proposito cōducant. Sed de sex quatuor tantū uere opponuntur: uel enim cōtraria de cōtrarijs subiectis alternatim prædicātur: ut amicos quis amat & inimicos odit: uel amicos odit, & inimicos amat: & ij duo modi uerā oppositionē nō habent. Ambo enim uel fugiēda uel eligēda. Aut quādo utraq̄ cōtraria de uno. Et hoc etiā dupliciter, ut amicos diligere, & amicos odio habere, & inimicos diligere, & inimicos odio habere. Aut qñ unū cōtrarium de utriq̄, & hoc dupliciter, ut amicos diligere, & inimicos diligere, & amicos odio habere, & inimicos odio habere. Igitur quatuor ultimę uere opponuntur. Itē uni & eidē plura esse cōtraria. Amicos enim diligere, cōtrarium est, inimicos diligere: itemq̄ amicos odio habere. Et idē in singulis reliquis. In contrariorū itaq̄ copia adsumenda utilia pro disputate. Alius etiā si sit aliquid accidenti cōtrarium, cōsiderare si huius susceptibile est subiectū. Si enim nō susceptibile illius, neq̄ huius. Si autē susceptibile illius firmabitur, q̄ & huius fuerit susceptibile. Nō autē & quod accidit illud rei, sed solū potest accidere, & susceptibilis est illius res. Vt dixit aliquis, Scientiā albā, quoniā albo contrariū nigrum. Non est autē susceptibile nigri scientia neq̄ erit. Dixit item lapidem hunc album, quoniā susceptibilis lapis coloris, sed nō propter hoc albus fuerit lapis, sed q̄ susceptibilis tantū albi, firmabitur. Alius etiā ex quatuor oppositionū generibus. Primum ad aliquid, ut si sciētia suspicio, & scitum suspectū. Si illud nō est, neq̄ hoc. Ex cōtrarijs: si bonū utile, malum dānosum. Si nō illud, neq̄ hoc. Ex his quæ secundū habitū & priuationem. Si cæcitas probrum adfert, & uisus laudem. Si nō illud neq̄ hoc. Ex negātibus & aientibus: si discere bonū, non discere nō bonum. Si nō hoc, neq̄ illud. Ex cōiugatis & casibus: coniugata sunt ex abstracto & cōcreto, ut iustitia & iustus & iustū: casus uero aduerbiū, ut iuste. uerbi gratia: Si iustitia bonū & iustus & iustū & iuste. Si autē nō hoc, neq̄ illa. Et sic in reliquis similibus. Ex generationibus & corruptionibus & itē efficiētibus & corrupentibus. Quorum enim generatio bona, & ipsa bona, quorū uero generatio mala & ipsa mala. Quorū autem corruptio bona, ipsa mala: quorū uero mala, ipsa bona: Hinc accidens firmari & infirmari licebit: uidelicet dicit quis, uirtus prauū. Infirmandum q̄ nō prauū. Generatio ipsius bonorū est. Agathopraxia enim uirtutis generatio, & illi intēdere generatiuum uirtutis. Et rursus non prauū uirtus, q̄ corruptio prauū & corruptibile malorū est. Corruptio autē uirtutis Cacopraxia, & corruptibile bonorū usus & cōgressus. Cōtra uero firmādū hoc modo: Negligētia malū, quoniā corruptio huius, & corruptibile malorū est. Studiū uero bonū, q̄ ipsius corruptio quæ est negligentia & corruptibile bonorū uirorū est. Ex similitudinibus, uidelicet si sciētia una cōtrariorum. Sicut medicinalis sanitatis & agrotationis. Et opinio eadem cōtrariorum. Opinatur enim quis etiā mendaciū. Rursus infirmat, si nō eadem sciētia contrariorū neq̄ opinio. Simile autē qd sciētia & opinio: utraq̄ enim animi habitus noscibilis.*
- XVI *Ex magis & minus. Sunt autē taliū loci quatuor: unus quidē si magis sequit magis, & simpliciter sequitur simpliciter, in subiecto si hoc & illud. Videlicet magis nocere magis malum est, & simpliciter nocere, simpliciter malū. Alius locus unius circa duo subiecta, infirmādo quidē ex magis, firmādo uero ex minus: ut ratio magis laudabile q̄ diuitiæ, si ratio nō laudabile, multo minus diuitiæ: Ex magis autem firmādo, ut si diuitiæ laudabile, multo magis ratio. Quæ sic coaptātur. Si cui magis uideretur inesse & nō inest nec cui minus. Et si cui minus uideretur inesse, inest, & cui magis. Tertius locus duorū de uno subiecto dicto, ut ratio magis laudabile q̄ secundū animā utile. Quartus locus duorū de duobus dictis, uidelicet uirtus utile magis, q̄ ratio laudabile. Si nō uirtus utile, neq̄ ratio laudabile. Si autē ratio laudabile, multo magis uirtus utile. Ex similiter inexistentibus. Et hoc tripliciter, uel unū quid accidens duobus similiter existit, & est unū alterius uel infirmatoriū uel firmatoriū: ut laudabile similiter inexistentibus & rationi & uirtuti. Si unū laudabile, & alterū. Et si unum nō laudabile,*
- XVII *Ex similiter inexistentibus*

dabile, neq; alterū. Secundo, cum duo accidentia unī subiecto uidentur *inexistere*: similiter si unū existit, & alterum: si autē unum nō existit, neq; alterum. Vt similiter uideatur bonum & utile. Et si utile, & bonū. Si autē bonū, & utile. Tertio, cum duo accidētia duobus subiectis similiter *inexistunt*. Si alterū unī, & alterū alteri. Si nō unī alterum, neq; alteri alterum: uidelicet, similiter uideatur *inexistere*, & rationi laudabile, & uirtuti utile. Et si uirtus utile, & ratio laudabile. Et si ratio nō laudabile, neq; uirtus utile. Locus etiā ab adpositione. Si quid additur, ut albū, aut bonū quod nō erat: aut si erat, magis album & bonū erit. Nā propter unumquodq; tale & ipsum magis: qui locus ad firmandū faciet, & ad infirmādum minime: nō enim probato q; dulce nō fuerit, statim ipsum dulce nō erit. Additum enim dulce amaro, nō statim dulce facit, nec tñ ipsum dulce nō est. In quibus autē aliquid dicitur magis aut minus, aut secūdū quid, aut ubi, aut quādo, aut alicubi *in esse*, dicitur & simpliciter, sed non cōtra: ut homo est simpliciter, cū nullis his cōditionibus cōtradīmus secūdū quid. secūdū quiddā boni ac minime simpliciter. Quare ubi nullo addito dicimus, bonum aut malū, simpliciter dicimus. LIBRO III. Cōparata problemata sub accidēte reducuntur. Cōparantur autē nō longe distātia, sicuti quid magis eligendū, felicitas an diuitiā, cū cōsultatione nō egeāt, sed proxima. Quorū sunt ij loci. Primū quidē antiquius & firmitus minus antiquo & firmo magis eligendū. Item quod magis eligeret bonus ac prudēs in qualibet arte uir uel lex certa, magis eligendū. Deinde natura bonū magis q; arte acquisitū, ut iustitia magis q; iustum. Est enim iustitia hoc aliquid in genere, iustū uero minime. Nā illa in genere bono, iustum uero per accidēs. Deinde quod est per se magis q; per aliud, ut sanitas q; missio sanguinis aut exercitatio. Dein, quod est per se magis q; per accidens, aut amicos iustos esse q; inimicos. Per se enim eligendū amicis optare iustitiā, quibus bona cupimus. Inimicis uero alia de causa, ne uidelicet nobis noceāt. Præterea honoratius meliori existēti, ut hominī quidem uirtus, equo autē cursus, uirtus certe preciosior, quod etiā preciosior ac melior equo sit homo. Finis quoq; quā ea quæ sunt ad finem, ut sanitas quā medicina. Duobus uero existentibus ad finē, quod est propinquius fini, ut medicina q; procatharsis. Dein, quod ad uitæ finē magis pertinet, ut uirtus diuitijs. Finis enim humanæ uitæ felicitas ad quā uirtus pertinet, diuitiā uero ad fortunā. Dein è duobus creantibus bonū præstat id cuius finis melior: ut gymnasiū quod bonā habitudinē creat magis quā medicina, quæ sanitatem. Bona enim habitudo sanitati præstat. Et duobus itē efficiētibus finis, quod proportionē præstat, uidelicet: Felicitas melior sanitate, pluris quā sanitas, eo q; sanat, efficiens enim felicitatē melius quā sanitas. Dein quod sequitur maius bonū, sequitur enim uirtus salutē, ratio uero opinionē. Magis eligēda uirtus quā ratio. Quod melius per se & honorabilius, ut amicitia diuitijs, & iustitia sanitate. Etiā quod omni tēpore, quā quod interdū utilius, ut panis fructibus, Illustrius minus illustri, ut ratio diuitijs. Quod magis arduū, magis enim amamus quod nō est facile adire aut cōprehēdere. Quod magis propriū quā cōmune, ut diuitiā, ratio, gloria, magis quā in bello strenuitas. hæc si sit, cū multis sit, illa uero propria sunt. Vnumquodq; in quo tēpore magis ualet. Vt prudētia & tristitia senectuti. Robur & fortitudo iuuetuti. Et quod omni tēpore magis q; necessariū, ut modestia & iustitia fortitudine. Et circūstātia necessarijs meliora, ut bene uiuere quā uiuere. Quandoq; etiā meliora nō magis eligenda, ut philosophari præstat quā ditari, sed nō magis eligēdum indigēti. Etiā hoc sine hoc magis eligendū, hoc autē sine hoc minime, uidelicet, potentia sine prudentia non eligenda, at prudentia sine potētia eligenda. Et ex his quæ sunt sub eadem specie, id quod habet propriam uirtutem non habente, ut ferreus gladius magis eligendus qui sit acie temperatus, quā aureus obtusus. Ambobus autē habētibus id quod magis habet. Præterea id quod plures habeat partes, uidelicet, utile, delectabile, honorabile, magis quā id quod nullas aut pauciores. LIBRO IIII. Ex genere problema

XVIII

Ab adpo-
sitioneDe cōparatis
problemata.

Ex genere

I

II

III

IIII

- V ticeps est animalis. Non item contra debet animal hominis, ut si quis dicat genus animalis aut entis & unius genus. Etiam si aliqua pro genere species alicuius ponatur, uidendum si species ea prædicatur de aliquo, de quo non prædicatur genus, quod si contingat problema infirmatur, ut ens & scibile non sunt genus opinabilis. Quonia opinabile prædicatur de non ente. Multa enim non entia opinabilia sunt. Sed ens & scibile non prædicatur de non ente. Deinde si quid pro genere ponatur, quod nullius specierum talis generis est particeps. Vt si quis dicat motum genus uoluptatis, non est uoluptas sub motu particeps motus specierum, quamobrem infirmabitur. Dein si genus prædicetur de paucioribus quam species, infirmandum: ut si quis dicat ens genus opinabilis. Opinabile enim prædicatur de pluribus quam ens. Nam ens & non ens sunt opinabilia. Semper enim genus de pluribus prædicatur quam species. Dein si genus & species prædicentur de æqualibus, similiter infirmandum. Vt ens & unum & omnia transcendentia couertuntur. Quapropter ens non dicitur genus unius nec contra. Similiter primum & principium conuertuntur. Ideo neutrum est genus alterius. Etiam si aliquod genus ponatur, aliud genus habens quod non contineatur sub genere posito, infirmandum est: ut si quis posuerit lineas diuisibiles contineri sub hoc genere, quod est diuisibile, male ponitur: quonia alia lineae indiuisibiles eiusdem speciei sunt, nec continentur sub hoc genere diuisibile. Sunt enim inter se indifferetes secundum speciem rectae lineae omnes.
- X Dein si alicui speciei adsignauerit duo genera subalternatim posita, infirmandum problema: ut si quis dicat iustitiam speciem uirtutis & scientiae, quia nec uirtus continetur sub scientia, nec scientia sub uirtute. Si quid etiam tanquam genus alicuius speciei ponatur, uidendum si ipsum & quodlibet suum superius non prædicatur in eo quod quid est, infirmabitur: ut si quis neget itionis genus lationem, non sufficit monstrare quod motus sit itio antequam monstraret quod latio est, quonia & alij motus sunt: sed monstrandum quod nullius est particeps itio secundum eadem diuisionem lationis. Necessesse igitur quod generis est particeps, & speciei alicuius participem esse earum quae sunt secundum primam diuisionem: itio igitur neque augmenti neque diminutionis neque aliorum motuum particeps est, manifestum quod lationis particeps esset: itaque latio genus itionis. Dein si differentiam ut genus posuit deceptus forte quod de pluribus prædicetur: uidelicet, quis dixit immortale genus angelorum, non solum enim oportet esse de pluribus genus quam species, sed etiam in quid est prædicari. Dein si genus fecit speciem, uidelicet continuitatem genus, de contiguitate loquens, uel connexionem mixtionis, cum continuitas ipsa magis contiguitas sit, & connexio mixtio. Non enim omne contiguum continuat. Sed bene omne continuum tangit: neque omnis mixtio connexio est, sed contra omnis connexio mixtio. Vniuersaliter enim mixtio & in humidis & in siccis. Si etiam differentia pro specie ponatur, ut immortale non est species dei, quod accideret speciem dici de pluribus quam differentiam: sed differentia semper de æqualibus aut pluribus quam species prædicatur. Etiam differentia pro genere sui generis male ponitur, ut color non est species congregatiui. Nec numerus est species imparis. Dein, si genus pro differentia ponatur, ut mixtura non est temperantiae genus, nec loci mutatio genus lationis, eod quod semper genus prædicatur de pluribus, quam differentia. Deinde, si nulla differentia generis dati prædicetur de specie illius generis. Si etiam species data sit prior natura quam genus, uel si possit infirmare genus, male ponitur, quia magis apparet contrarium esse. Videtur enim genus esse prius natura suis speciebus, & eas interimere. Etiam si qua species alicuius proprietatis particeps sit, cui impossibile illius datum genus couenire, non erit illud genus. Vt si quis dicat: sicut Xenocrates, numerum animae genus, anima enim uitae particeps, numerus uero nequaquam. Etiam si genus de specie æquiuoce prædicetur, non est genus, debet enim uniuoce. Etiam contrariam speciem positi generis considerare oportet, si eadem sub eodem est genere, uel sub contrario genere si habeat genus contrarium. Contraria sub eodem genere sunt, ut album & nigrum sub colore: sub contrario autem genere, iustitia & iniustitia, sub uirtute uidelicet & uitio. Si igitur sic se habet, firmatur genus. Si autem neque sub eodem genere, neque sub contrario est contrarium positae speciei, infirmabitur genus. Etiam ex calibus & coniugatis, uidelicet, si bene genus est huius aduerbii fortiter, & bonum genus erit fortitudinis. Et bonus erit fortis genus. Etiam in similibus inter se habentibus, uidelicet: Similiter se habet dulce ad uoluptatem, & utile ad bonum, quando alterum alterius efficiens est. Si dulce uoluptatis genus, & utile boni fuerit. Item peccant qui ponunt potentiam consequentem genus habitus, ut ponentes mansuetudinem sub continentia diffiniunt irae consequentiam

nentiam esse, accipientes quidem continentiam ut genus, iram uero ut differentiã. Dicentes
 quoq; fortitudinem timorum continentiam, & iustitiã lucrorum continentiam esse. Fortem
 nanq; & iustum & mitem nõ pati. Continentem uero tantum pati nec deduci. Non autẽ est
 genus potentia. Nam genus synonyme, id est, uniuoce de specie prædicatur. At potentia
 æquiuoce dicitur. Totã hanc opinionẽ contra Platonem tacite cõfutat. Etiã si genus sit in
 aliquo, uidẽdum est si species sit apta esse in illo: q; si non fuerit, male ponitur: ut timor non
 est genus uerecundiã, quia uerecũdia in appetitu rationali. Timor autẽ in appetitu qui est
 rationalis expers. Similiter tristitia nõ est genus irã, quia tristitia est in appetitu cõcupisci-
 bili. Ira uero in irascibili. Male ponitur etiã genus si eius sit particeps species secundũ quid,
 ut homo non est animal secundũ quid. Item si pars integralis adsignetur pro genere: ideo
 corpus nõ est genus hominis, quia est pars illius. Item, si quis dicat passionem esse speciem
 passi. Item passio subiecti alicuius male pro genere ponitur, ut uentus non aër mobilis, sed
 magis aëris, patet quia remaneret idẽ aër ipso quiescẽte. Ex quo Aristoteles infert, q; male
 ueteres dicebant niuem aquam esse coagulata, quia neq; nix est aqua, neq; lutum terra.
 Similiter & uinum esse aquã putrefactã in uite, sicut Empedocles. Item male ponitur ge-
 nus si subiectiue in specie adsignatur. Vt album subiectiue est in niue. Ideo albũ non est ge-
 nus niuis. Item male ponitur uniuocũ pro genere. Etiã si in duobus uel pluribus generibus
 sit & ponatur in altero illorum tantum, male ponitur. Vt fraudator uel calumniator nõ est
 ille qui appetit impossibile & nõ potest, uel qui potest & nõ appetit, sed qui potest & appe-
 tit simul. Ex his quoq; quã sunt secundũ magis & minus infirmatur genus, si recipit ma-
 gis, species uero nõ recipiat neq; secundũ se neq; secundũ nõ significantẽ per ipsam. Nã si
 uirtus secundũ hypotheseim recipiet magis & minus: etiã iustitia & iustum recipiet magis
 & minus. Si igitur genus recipit, & species nõ recipiet, infirmabitur. Deinde si illud quod
 magis uidetur uel similiter esse genus non est genus, neq; illud quod minus uidetur, ut tri-
 stitia & opinio, æque similiter uidentur esse genus irã. Cum tristatur enim iratus, & opina-
 tur se, & exanimat se. Et tamen tristitia non est genus irã, ergo neq; opinio. Eadẽ de specie
 ratio. Hic autẽ locus & firmanti & infirmati admodum utilis, in quibus plura apparent de
 eadem specie in eo quod quid est prædicari, & nõ diffinitum sit quale est genus. Nec oportet
 si aliqua duo sic se habeant, ut ambo recipiant magis & minus, q; unum sit genus alte-
 rius, ut bonum & malum, pulchrum & album. Præterea si tam generis quã species sit ali-
 quid contrarium, tunc si illud contrarium quod est melius, ponatur in genere peioris, ma-
 le ponitur: ut cum anima se ad quietem & motum habeat, & melior sit quies quã motus,
 anima dici poterit magis stabilis q; mobilis. Postremo illud genus esse uere dicitur quod
 de pluribus speciebus prædicatur in eo quod quid. Quod si nullas habeat species male po-
 nitur, ut albi nulla est species. Inter genus autem & differentiã tripliciter differt. Primo ge-
 nus de pluribus quã differentiã prædicatur. Deinde quod genus magis indicat quid esse
 rei. Tertio: Si unum coniugatorum sit genus unius, & alterum erit genus alterius: ut si mu-
 sicum sit sciens, musica erit scientia: & si ambulans mouetur, ambulatio erit motus. Dein-
 de dicit: Si aliquid sequatur ad aliquid & cum eo nõ cõuertatur, difficile erit separare quod
 non sit genus: ut quies semper sequitur ad tranquillitatem, & diuisibile ad numerum, sed
 non contra. Non tamen oportet quod ipsum sit genus: patet per hoc quod non est ens, se-
 quitur ad omne quod fit. Nam omne quod fit non est, non tamen conuertitur. Non enim
 omne quod est, fit. Et tamen non ens non est genus eius quod fit. Non enim sunt non entis
 species. LIBRO V. Proprium firmatur & infirmatur hoc modo. Primum quidem bene
 ex re notiore ponitur: si minus non bene: ut si quis dicat propriũ ignis simillimum esse ani-
 mã, hoc minime ex notioribus est, quod anima magis ignoretur quã ignis. At si quis di-
 cat ignis proprium nobilissimum, per notiora reddidit proprium. Neq; in nomine æqui-
 uoco, ut animalis proprium sentire. Sentire enim æquiuocum ad energiã & potestatem.
 Neq; si iterat idem uerbum, ut ignis proprium corpus tenuissimum corporum. Idem erit
 si uerbum iterat alio modo, ut terrã proprium, substãtia maxime corporum in inferiorem
 delata locum. Bis enim substãtiam dicit. Nam corpus nihil aliud est quã substãtia. Etiam
 si non ab alijs separatur, ut terrã proprium ens & ferri ad ima. Etiam si idem pluribus pro-
 prijs notatur, nõ recte ponitur, ut ignis proprium tenuissimum & leuissimum corporum.
 Nec si quis eodem usus est, cuius proprium ponit, aut ipsius aliquo, dicens: Animalis pro-
 prium essentia, cuius species est homo, Aliquo hic utitur improprie eorum quã sunt ani-
 malis,

XXIII

XXV

XXVI

XXVII

XXVIII

XXIX

XXX

XXXI

Ex magis

et minus

XXXII

XXXIII

De proprio

I

II

III

IIII

V

VI

- malis. Si autem neq; eodem neq; eorum aliquo quæ sunt eiusdem utitur, bene datur proprium: uidelicet, animalis proprium componi ex anima & corpore. Etiam si utitur contrario uel omnino simili natura. huiuscemodi enim non faciunt natura: uidelicet, albi proprium opponi nigro. Et rationis particeps opponi rationis experti. Itē si non semper sequens fuerit, ut ambulare in foro alicuius propositum: non enim semper ambulat neq; solus. Ac proprium magis fuerit, si dicat uirtutis proprium, eam habentem studiosum facere: infirmatur enim proprium, quod solo sensu cognoscitur. Nam huiuscemodi procul ab oculis incertum erit: ut si quis Solis proprium dicat astrum supra terram lapsum splendidissimum.
- VII** Si autem uel sensibile quidem & ex necessitate existens, & nō tantum sensu aut die, sed nocte manifestum: bene ponitur, ut superficiei proprium primo colorem habere. Hoc quamquam sensibile nō tamen semper manifestum. Infirmatur proprium si in quid est more definitionis genus posuerit. uidelicet, bene dicitur: hominis proprium animal scientiæ susceptiuum. Ad deprehendendum proprium respicere etiam oportebit, si de omni prædicatur: ut male quis dicat Geometriæ proprium indeceptibile. Decipitur autem & hic sæpe in falsa figuratōne. At recte dixerit, terræ proprium ferri ad ima: quoniam nulla sit quæ non sit huiusmodi. Etiam si de quo nomen de illo nō ratio, uel de quo ratio de illo non nomen prædicatur, non erit id proprium. Contra uero si utrunq; prædicatur: superioris exemplum, ut si animal scientiæ susceptibile probare uelim, homo autem non prædicatur, non erit id hominis proprium. Nam ratio quidem deo conuenit, quæ homini, sed non animali. Quando uero utrunq; prædicetur, exemplum: Nam quoniam de quo animal prædicatur de eodem & animam habere, & de quo animam habere de eodem & animal, erit proprium animalis habere animam. Infirmatur item proprium quando subiectum ei quod in illo dicit proprium dat: ut si quis dicat corporis tenuissimi partes proprium esse ignem, subiectum prædicato proprium dedit. Firmabitur si prædicatū subiecto de quo prædicatur proprium tribuetur, ut terræ propriū grauissimū corporum. Infirmatur etiā cum secundū participationē ponitur: tunc enim in eo quod quid adiuuat magis. Et differētia quædā est, ut si hominis propriū rationis particeps gressibile, bipes dicatur: hoc proprium secundū participationem est, nec recte ponitur. Contra uero firmabitur. Si nō secundū participationē, nec in eo quod quid est infirmatur, & prædicatū subiecto cōuertitur: ut animalis proprium natū sentire. Infirmatur itē si eorundē qua eadē sunt idē propriū nō est: uidelicet quoniā idem mortalis homo proprium mortalis, & hominis risibile. Etiā sunt quædā quæ dicuntur secundū idē, & quædā secundū aliud quid primū. Si igitur propriū ponatur secundū primū, & aliquid improbati, dicendum q̄ hoc propriū secundū idem. Si autē secundū idē propriū ponatur, dicendum q̄ secundū aliud: uidelicet, quoniā propriū superficiei & corporis, colorem habere: sed superficiei quidē secundū per se idem, corporis uero secundū superficiē. Si autē superficiei propriū ponitur colorem habere, dicendum & corporis: si autē corporis, superficiei dicendum. Est & propriū secundū aliud quid primū uel eius quod ipsum primū. Nam si eius quod secundū quid ponitur, & de eo ipsum prædicatur. Si uero proprium ipsius primi ponitur, & de eo secundū quid prædicabitur: ut si superficiei propriū datur colorem habere, & de corpore prædicatur colorem habere. Et si corporis dicatur, & de superficie prædicabitur. Nō igitur de quo ratio de eodē etiā nomen. Infirmatur etiā propriū quādo eidē idē datur, ut si dixerit, Pulchri propriū decēs est, idē est decēs quod pulchrū. Etiā si totius propriū nō in parte uerum. Seu partis nō in toto, ut maris propriū falsum, nō dicit de omni mari. Pōtī enim mare nō adeo falsum. Et rursus aëris propriū respiratiuum nō dicit de omni aëre, sed de eo qui tantū prope terrā uolutatur. At cōtra firmatur si uerū ubiq; reperit, ut quāti cōtinui propriū in infinita diuisibile. Deinde ex oppositis cōsiderandum, & in his quæ sunt ad aliquid, quoniā propriū dupli multum, dimidiū autē parū. Si non illud neq; hoc. In cōtrarijs autem si boni proprium lætari animum, mali est dolere: si nō illud illius, neq; hoc huius. In his uero quæ sunt secundum habitum & priuationem, quoniā cæcitatē proprium ualde dolere, uisus erit proprium ualde lætari. In his autē quæ sunt negantia & aientia, quoniam uiuendi proprium sentire, & nō uiuendi proprium fuerit nō sentire. Etiam ex casibus, ut si fortiter proprium est esse inuictum & fortitudinis quoq; & fortis erit. Etiā ex similitudine habentibus. Si quod enim similitudine se habens proprium non est, neq; alterum proprium erit quod similitudine se habet. Videlicet, quoniā similitudine se habet ædificator in domo cōstruēda, & medici creare sanitatem. Si medici nō fuerit proprium creare sanitatē, neq; ædificatoris domum

XVIII
Ex oppositis

XIX
XX

domum cōstruē
modo habenti cō
au corū esse, nō
bene turpia fu
dum esse dicitur
nam sanguinē g
rumpi sanguinē
pōtī esse animal
Pōtī hęc: Ex ma
q̄ minus eius q̄
uidelicet, qm̄ ign
inde si quod mag
go est animalis se
hominis. Tercio
erit huius propriū
neq; certe corpor
sit propriū. Quan
sensibile, q̄ diuisi
in minus fuerit &
pōtī cōcupis
nam alius. De
q̄ hominis simili
Sunt hęc alterū e
alterū qm̄ simili
itē minus. In fir
Sunt hęc soli, & o
tūc se habet. P
no igitur haud
retambulū dicat
nam ductio cōm
cō nō distinguen
minime cōmutab
tam consonantia
modu ueneno. I
tūc, & sponte mo
grammatico, nō e
uacue uisus est, ut
hi loci infirmati
modus erat. An lo
nonora naturæ di
tur diffinito, ut So
esse ab omnib; un
scribendi. Itē si nō
homo est essentia
minis. Et si negati
deserere debet, qua
cæcus est non hab
bonum: uidetur au
erit differentia
tā nō subalterna.
quod fieri non po
borum eadem dist
la etiam quæ sub
tamen sub eodem
alicuius, quod sit a

domum cōstruere. Etiam ex eodem modo se habentibus. Si em̄ eodem modo habens, eodē modo habenti cōparatur, ut eodem modo se habet prudentia ad honestum & turpe, scientiam corū esse, nō est autē proprium prudentiæ habere scientiam honesti, neq; scientiam habere turpis fuerit proprium. Si hoc & illud. Etiam si secundum esse dictum alicuius secundum esse dicti propriū nō est, neq; secundum generari, neq; corrumpi propriū erit, ut quoniam sanguinē generari est animalis, generari propriū. Et corrumpi sanguinē propriū corrumpi sanguinē erit animalis corrumpi propriū: si nō illud neq; hoc. Item nō animalis propriū esse animal, nec generari hominē propriū erit, generari animal nec corrumpi animal. Post hæc: Ex magis & minus. Primū si id qd' magis eius qd' magis propriū nō est. Neq; id qd' minus eius qd' minus: nec simpliciter eius qd' simpliciter, neq; minus eius quod minus: uidelicet, qm̄ ignis propriū supraferri, magis ignis, magis supraferri erit: si hoc & illud. Deinde si quod magis eius quod magis propriū nō est, nec minus eius quod minus: ut qm̄ magis est animalis sentire, q̄ hominis scire, si sentire nō propriū animalis, neq; scire proprium hominis. Tertio: Si cuius magis est propriū nō est propriū, nec cuius minus est proprium, erit huius propriū: ut qm̄ colorē habere est magis superficiēi q̄ corporis, nō erit superficiēi, neq; certe corporis. In firmatione autē nō utilis hic locus: nō em̄ fieri potest ut idem pluriū sit propriū. Quarto si magis ens non est propriū, neq; minus ens, ut qm̄ animalis magis est sensibile, q̄ diuisibile, nō est autē sensibile propriū: nec diuisibile animalis propriū fuerit. Si aut minus fuerit & magis erit. Postremo ex similiter inexistentibus. Qm̄ similiter est cōcupiscibilis cōcupiscere, & rationis participē ratiocinari, nō est unū alterius propriū neq; alterum alterius. Dein ex similiter inexistentibus alicui. Si nō unū propriū illius, neq; alterū, ut qm̄ hominis similiter est & audire & uidere, nō est autē unū hominis propriū, neq; alterū. Si unū & alterū erit. Tertio si quid duobus aliquib; ens similiter nō unius est propriū neq; alteri; ut qm̄ similiter ardere & flammæ & carbonis est, nō erit unius propriū ardere, neq; itē alterius. In firmatione autē nō utilis hic locus: nihil em̄ propriū duobus aliquib; existit. Si unū & solū, & omni & semper. Et hæc quidē de proprio. Libro v i. Diffinitionū tractatus sic se habet. Primū quidē quærendū an bene locus diffinitus sit: deinde an diffinitus. Primo igitur haud bene diffinitur, si nō clara utitur interpretatione, ut si hominē diffiniendo, rectambulū dicat. Deinde si æquiuocū dictū, ut generationē dicat esse ductionē in essentiā: nam ductio cōmune uocabulū etiam ad alui solutionē. Similiter si diffinito multipliciter dicto nō distinguens dicit. Aliter si per metaphorā dixit, uidelicet scientiam ametacon, id est minime cōmutabilem aut translatiuā qd' columnis cōuenit: aut terrā nutricē, & temperantiam consonantiā. Si nō usitatis utitur uerbis. Vt Phalangiu dicant animal sepsidaces, id est morlū uenenato. Etiā si nō manifestus subiecti sermo. Dicens em̄ hominē esse animal sensitiuū, & sponte mobile tantū, qd' etiā cæteris cōueniat animalibus. Si etiam dicat hominem grammaticū, nō em̄ omnes grammatici. Si q̄s multis in diffinitione uerbis inepte ac superuacue usus est, ut homo est animal sponte mobile, rationis particeps, gressibile, bipes. Itaq; hi loci infirmari si qd' aut bene declarat, aut distinguit. Si contra, probari solent. Alter uero modus erat. An locus sit diffinitus, aut dixit q̄ erat. In quo primū uidendū an per priora & notiora naturæ diffinitus sit, sicut in Analyticis posterioribus diximus. Deinde si eodē utitur diffinito, ut Sol est astrū interdiu splendens. Et dies est cursus Solis supra terrā, qd' idē esse ab omnib; intelligit. Itē si nō plene diffinit, ut grāmatica est ratio recte dicendi, deficit, scribendi. Itē si nō dixit propriū genus diffinitū, uel si dixit qd' supergredit genus, uidelicet homo est essentia rationis particeps: debuit enim animal dicere: hoc enim propriū entis hominis. Et si negatione diffiniat. Nam esse aliquid, non autem non esse diffinitio in medium deferre debet, quanquam in quibusdam necessarium negatio, ut in priuationibus, uidelicet cæcus est non habens lucem. Præterea si genus ut differentiam dixit, ut uirtutem habitum bonum: uidetur autem bonum magis genus esse uirtutis: Etiam si nō prior differentia specie, erit differentia plus continens, quā species. Etiam si referatur diffinitum in duo genera nō subalterna. Nam si ita esset contingeret eandem speciem sub duobus generibus esse, quod fieri non potest. Sed contra pedestre, alatum, genera sunt nō subalterna, & tamen amborum eadem differentia: id est Lepus. Soluitur: ita subalterna diximus, ut eo inferantur illa etiam quæ sub eodem genere cadunt. Nam si pedestre alatū subalterna nō sunt genera, tamen sub eodem genere id est animalī cadere possunt. Etiam si non reddidit differentiam alicuius, quod sit ad aliquid, ut dicens medicinalem scientiam esse theoreticā & practicā,

XXI

XXII

XXIII

Ex magis & minus

XXIII

Ex similiter in existentib;

XXV

De diffinitionibus

An locus bene diffinitus

I

II

III

III

V

VI

VII

VIII

An locus sit diffinitus

IX

X

XI

XII

XIII

XIII

XV

XVI

XVII

- XVIII debuit dicere cuius rei sit theoretice. Etiam si res recipit magis & min⁹, ratio uero minime.
- XIX uidelicet si albus color discretius uisus, quoniam recipit album. Et discretiuū similiter recipit hoc. Etiam si nō diffinit qualis & quanti. Ut ambitiosus aut appetens honoris, oportebat dicere quanti. Omnes enim honorem appetimus. His igitur uisus oportebat partem
- De eodem
& altero
I saltem, si quis totum nō poterit infirmare, sublata enim parte totum tollitur. Libro VII. De eodem & altero considerandum: nam & ea quæ de hoc dicuntur ad diffinitionis problema ta reducuntur. Primum ex casibus & cōiugatis & subiectis. Si enim iuste & fortiter idem, & fortitudo quoq; iusticiæ, & fortis iusto idem fuerit. Si minus primum, neq; hoc secundum. Rursus ex efficientibus & corruptentibus. Si enim efficiēs felicitatis idem efficiēti sanitatis, & corruptens quoq; corruptenti, & felicitas sanitati idem. Etiam ex accidentibus ex his quæ fuerint alijs subiectis, alijs uero minime, ut si quis dicat medicinalē & gymnasticam idem esse, uerum huic accidit curare, illi uero nequaquā, non ergo idem. Si autē eadem accidentia utriusq; subiectis contingant, sic dicatur. Album scientiæ idem, uerum alterum corpori, altera animo accidit, nō ergo idem. Nō propterea, si quædam idem recipiunt accidens, inter se eadem sunt, ut bonum recipit & animal & planta, nō tamen & animal & planta idem. Non etiam sunt eadem, quorum diuersum est genus. Etiam ex magis. si hoc recipit magis, hoc uero minime, uidelicet album & Socrates, licet idem subiecto, non tamen ratione. Etiam quoniam multifariam idem dicitur, & genere & specie & numero, licet dicere infirmanti, quod secundum alium modum idem. Si autē firmare uolumus idem, uel diffinitionem in monstrando eandem diffinitionem diffinito, primum quidem oportet adferamus, quod nulli uel pauci disputantium de diffinitione syllogizant, sed omnes principium tale accipiunt. Deinde quod alterius est diligentia & tractatus, de ipso reddere rationem id est metaphysicæ. Nunc autem quantum ad præsentem pertinet usum idem dicitur. Etiam considerare oportet ex oppositis. Si enim talis diffinitio huius, & opposita oppositi. Disciplinæ enim contrariorū contrariæ sunt. Videlicet quoniam collectiuum nigri, Discretiuum albi, Cōmune autem genus color. Est & ex magis & ex similiter, quotienscunq; recipit cōfirmare duo & ad duo cōparata, ut si magis hæc huius diffinitio quàm hæc huius. Si minus & magis: uidelicet minus uidetur diffinitio animæ dicendo numerum esse seipsum mouentem, uel corporis dicendo esse essentiam triplicem dimensionē. Si minus uisa est animæ diffinitio, certe nec corporis. Etiam si similiter locus hic huius, & alter alterius & reliquus reliqui. Videlicet similiter uidentur diffinitionis, ignis quidem corpus tenuissimū & aptum supra ferri. Et aeris corpus. Non omnes secundum locum motus secundū naturam sunt. Si unus unius diffinitio & alius alterius. Vnius autem diffinitio ad duo cōparata, uel duarum diffinitionum ad unum, nihil utilis est magis consideratio. Neq; enim unum duorum, neq; duo eiusdem diffinitionis possibile est esse. Sunt autem opportunissimi omnium locorum ex casibus & cōiugatis & oppositis, & ex similiter se habentibus, ut si salubre quod sanitatis effectiuum & robustum effectiuum roboris. Item ex magis & minus. Nam si hoc magis quàm hoc diffinitio, & quod minus est. Est tamē ergo de quo magis. Illa præterea cōmunia, respicere oportebit singulas species, si cōgrua sit diffinitio. Multo enim facilius infirmare quā firmare diffinitionem, quod oporteat multa adducere ac reperire, quorū si unum tantū ruat, cætera infirmantur. Sed & in genere & in proprio idē cōtingit præter quod in particulari accidente ubi facilius est firmatio. Infirmitas uero difficilior. Firmans enim ostendit accidere alicui. At infirmans nulli, quod longe difficilior. Sed de firmatione & infirmatione problematum hæc in uniuersum dicimus. Quod infirmare quidem uniuersalia facile, firmare autem difficile. Contra uero infirmare quidem particularia difficile, & firmare facile. uerbi gratia. Dicit quis: omne animal maxillam inferiorem mouet, monstrabit aliquis crocodilū, qui superiorem mouet, & sic firmauit nō omnis, & omnis sustulit. Sic & in particularibus aliquis per nullus infirmabitur. Libro VIII. De ordine & quomodo interrogare opus. Primum nanq; docuit locos, unde quis argumentorum copiam inueniat. Deinde quæ secum formet argumenta. Quæ tertio ad alterū exire faciāt. Sed tertio hic locus dialectici proprius. Cætera cū philosopho cōmunia. Nam inuenit philosophus & format, sed nō interrogat, ut maximis propositionibus naturaliter manifestis suffultus. Dialecticus uero ex probabilibus interrogat respondentē. A cuius demū responso argumenta facit. Sed de reliquis postea, nunc de ordine interrogandi. Igitur uidendū quod sunt propositiones præter necessarias. Nā necessariae demonstranti conueniunt. Non necessariae igitur III. uel inductorie ad uniuersale

Infirmare diffinitionem
genus item
ac proprium
facilius
De firmatione
ne & infirmatione

eligendum,
nis. Quæ autem
res contra altera
sua ad obliqua.
ferur conclusio
positiones oppo
uerbo, ut cogatu
ri, & in pluribus
sumere. Utile &
silio uniuersalis,
& minori instanc
tatum diffinitio,
cum contra ponunt



re. Quam quidem
hoc confutauit. Et
nom præcipue
denon esse dice
ca pluribus diffen
line omnes in ur
rum. Plato paru
& frigidū, aut hui
zomenius hom ce
quod simile fieri,
sole per aera tenui
tuor elementis am
scordia res procre
ta. Primum em ter
tenuissimo ignis p
derent, ut calidi &
tas numeros & m
appellari liceat.
ta rursus dissoluer
nia. (em) qd
recipit: nam ex y
nis, id est, phant
pretatur) ex Chro
Homerus primun
manentiam decla
Cicero substantia
ideas, id est, rerum
pie diuinam ment
coniunctas intelle
statura forma & m

fale probandum, uel ampliatiua, uel ad occultationem illationis, uel ad claritatem orationis. Quæ autem ad occultationem, certandi gratia, nam & eæ in usum ueniunt, cum tota res contra alterum fiat: his sic utimur, inductorijs à particularibus ad uniuersalia, à manifestis ad obscura. Occultantem uero patrocinari nō solum illis propositionibus per quas inferitur conclusio, sed etiam illis quæ ad eas utiles sunt. Item illationes non ad suas ueras propositiones opponere, sed ad tumultum illum ratiocinatum: de quibus supra. Atq; ut uno uerbo, ut cogatur respondens rogare propter quid illa conclusio inferatur. Vtile quoq; fuerit, & in pluribus concludendis prætermittendas propositiones non ordinate, sed cōfusim sumere. Vtile & in uniuersali probando ad occultandum uti diffinitione, ex qua fiat propositio uniuersalis, uti autem nō ipso, sed in coniugato. Facilius enim adsentitur respondens, & minori instantia assurgit: ut ostendere uolens omnem iratum appetentem uindictæ, non iratum diffiniat, sed iram, quæ est uindictæ appetitus. Multa quoq; alia ad occultanda documenta ponuntur in ipso autore uidenda.

R. VOLATERRANI COMMENTARIORVM
VRBANORVM LIBER XXXVIII.

In physicam Acroasim.



HUIUSMODI libri argumentum de principijs inuestigare: quoni-
am nosse quidem entia sicuti cæteras doctrinas haud aliter contingit
quàm si horū causæ ac elementa prius cognoscantur. Principia uero
alia apud alios existimantur. Quoniam autem cōmunis est ea digni-
tas apud omnes philosophos: E nihilo nihil gigni, sed omnia ex aliquo
existente, uerum simpliciore ac priore, ut principij principium nō quæ-
ramus & aliud simplici, Melissus & Parmenides unum ens, sed alter

Melissus
Parmenides
Ens æquiuoc.
Contra Plat.

re. Quam quidem opinionem, in qua & Plato fuit, postquam nōnullis Aristoteles rationi-
bus confutauit: Ens ponit similiter & ipse unum, sed æquiuocum, solus omnium cōtra Pla-
tonem præcipue ac superiores: quum & illi præter substantiam quicquid esset, id est, acci-
dens non esse dictitando, ens planè alterum fateri uiderentur, de quo etiam in Methaphysi-
ca pluribus differã. Post hæc eos refellit qui paulo naturalius ac altius de his loquuti sunt,
sanè omnes in uno cōuenientes, ut ex contrarijs principia constent: nōnulli densum & ra-
rum. Plato paruum & magnum, alij par & impar, aut cōcordiam & discordiam, aut calidū
& frigidū, aut humidū & siccū, alij quandã cōgregationem & secretionē. Anaxagoras Cla-
zomenius homœomerias subiicit, id est, è pluribus minimis partibus similibus integrū ali-
quod simile fieri, ut ex atomis ignis, ignem. Democritus & Leucippus ex his atomis quæ in
sole per aëra tenuissimæ, puluereæq; apparēt, cuncta cōstituebant. Empedocles unã cū qua-
tuor elementis amicitia & inimiciam, q̄ è sympathia elementorū, id est concordia rerum di-
scordia res procreatae coirent. Thales Milesius aquam, q̄ in ea cætera continentur elemen-
ta, Primum em̄ terreū quiddam in ea subsistit, Deficiens in aëra resoluitur, & ex aëre demū
tenuissimo ignis procreatur. Hippo. & Diogenes aërem, q̄ occultiores in eo differentias ui-
derent, ut calidi & humidū. Heraclitus Ephesius ignem ut reliquorum tenuissimū. Pythago-
ras numeros & monada identitatis: Diada uero alteritatis esse. Sic em̄ inopia uocabulorū
appellari liceat, q̄ uidelicet res fierent, cū planè in unū coirent, ac tunc desinerent, cū in plu-
ra rursus dissoluerentur. His alia coelementa adijciebat, Hesiodus Chaos dixit in Theogo-
nia. ἡ τοὶ μὲν πρῶτα χάος ἦν, αὐτὰς ἔπειτα τὰ εὐρύσσορα: Chaos appellans locū qui corpus
recipit: nam ex χῶ τὸ χωρῶ, id est, capio, etymū trahere uidetur. Orpheus in argonauticis: φῶ-
φῶτα, id est, phaneten opinatur, quod idem est quod amor, qui primus (ut idem poeta inter-
pretatur) ex Chao apparuit, per quem reliqua omnia lucem & manifestationē susceperē.
Homerus primum deorum Vestam esse principium dixit, quam ἑστία uocat, hinc rerū per-
manentiam declarare uolens. Pato quinq; in primis uniuersalia posuit, essentiam: sic enim
Cicero substantiam uocat: idem, alterū, motum & statum. Principia uero rerum deūm &
Ideas, id est, rerum omniū species ingenitas, paresq; deo aternitate, quas è nostris quidam
pie diuinam mentem interpretati sunt. Has autē ideas uti formas, cum hyle, id est, materia
coniunctas intellexit: nec alteram ab altera nisi tantum mente & cogitatione separari, ut in
statua forma & materia secretas nō quidem uidemus, sed intelligimus. Aristoteles uero ex
superiori

Anaxagor.
Democritus
Empedocl.
Sympathia
Thales
Hippocrates
Diogenes
Heraclitus
Pythago.
Hesiodus
Orpheus
Phanes
Homerus
Plato
Ideæ Plato/
nicæ